

Kapak Konusu

Irak Parlamento Seçimleri: İstikrar mı Kaos mu Getirecek?

Başbakan Maliki seçimlerde az bir farkla Irakiye Listesi'nin gerisinde kaldı. Buna rağmen Maliki'nin başbakanlığı yeniden elde etme şansı halen yüksek.

Kapak Konusu

Yrd.Doç.Dr. Serhat Erkmen
ORSAM Ortadoğu Danışmanı
Ahi Evran Üniversitesi U.İ.B. Başkanı

IRAK PARLAMENTO SEÇİMİ VE SONUÇLARI: SEÇİM İSTİKRAR MI YOKSA KAOS MU GETİRECEK?

Iraqi Parliament Elections and the Results:
Will the Election Bring Stability or Chaos?

Abstract

The election held on March 7, 2010, caused the initiation of a new political era in Iraq. The Shiite Arab coalitions which were the leading political actors of the post-invasion era have been defeated by the Secular-Nationalist Arab Coalition. This result changed the atmosphere in the country entirely. After the elections, the competition for prime ministry escalated between election winner al-Iraqiyya's PM candidate Ayad Allawi and former PM Nuri al-Maliki. Shiites -who try to overcome the inner fragmentation without disturbing internal balances- are struggling in order to keep the power in their hands with the support of the Kurds. On the other hand, the Nationalist Arabs -that seem to have become the new ascending trend in Iraq- want to see the reflection of their success in the government formation process. This indicates that a new power game that includes Sunnis, Shiites, Kurds and Turkmens is about to begin. This paper deals with the election results and Iraq's new political dynamics while making projections about the influence of the elections on the future of the country.

Seçimin açık bir şekilde en başarılı listesi Irakiye olmuştur: Bu listeyi, Şii-iler arasında en güçlü konuma gelmesi nedeniyle Dava Partisi ve milletvekili sayısını artırarak anahtar rolü elde eden Sadr Hareketi izlemektedir.

Giriş

Irak'ta uzun tartışmaların ardından beklenen seçim nihayet 7 Mart 2010'da gerçekleştirildi. Seçim sürecinin hayli sancılı geçtiği ülkede sonuçların açıklanmaya başlamasıyla birlikte ortamın daha da gerginleştiği görülmüştür. 2005 yılında yapılan genel seçimden sonra uzun süre hükümeti kuramayan ve şiddet olaylarının patlama gösterdiği Irak'ta bu seçimden sonra da gerginlik devam etmektedir. Seçim sonuçlarının ilan edilmeye başlamasıyla birlikte ülkenin bazı yerlerinde baş gösteren şiddet olayları kesin sonuçların açıklanmasıyla birlikte iyice tırmanışa geçmiştir. Ancak seçim sonuçlarını elbette sadece şiddet olayları çerçevesinde ele almak doğru değildir. Bu nedenle seçimin sonuçlarını hem rakamlarla hem de genel değerlendirmelerle ele almaya çalışacağız.

Seçim Sonuçlarına İlişkin Bilgiler

Seçime katılım, ülke genelinde önceki genel seçimlere göre daha az olmasına rağmen 2009 yılındaki Vilayet Meclisi seçimlerine göre artış

Tablo 1: Vilayetlere Göre Seçime Katılım Oranları

Vilayetin Adı	Katılım Oranı (%)
Bağdat	53
Anbar	61
Selahaddin	73
Diyala	62
Vasit	60
Babil	63
Kerbala	62
Necef	61
Kadisiye	62
Zikar	60
Musanna	61
Miysan	50
Basra	57
Kerkük	73
Musul	66
Erbil	76
Duhok	80
Süleymaniye	73

göstermiştir. Seçime katılımdaki düşüş Şii Arapların çoğunlukta bulunduğu yerlerde çok daha yüksek olurken, kuzeyde Kürtlerin yaşadığı bölgelerde görece olarak daha az olmuştur.

Seçim sonuçlarına bakıldığında İyad Allavi'nin liderliğini yaptığı Irakiye Listesi'nin seçimde en çok oyu ve milletvekili çıkartarak birinci olduğu, onu Başbakan Nuri Maliki'nin Kanun Devleti Koalisyonu'nun (KDK) izlediği, önceki seçimin birincisi Birleşik Irak İttifakı'nın (Bİİ) halefi olan Irak Ulusal İttifakı'nın (IUI) ise seçimi üçüncü tamamladığı görülmüştür. Son yapılan genel seçimin ikincisi olan Kürt Listesi ise bu seçimin sonucunda ancak dördüncü olabilmiştir.

Tablo 2: Seçim Koalisyonlarının Aldıkları Oyların Dağılımı

	Oy Oranları (%)	Toplam Oy	Milletvekili Sayısı
Irakiye	24,48	2.851.823	91
KDK	24,02	2.797.624	89
IUI	17,98	2.094.814	70
KİL	14,48	1.686.344	43
Goran	4,18	487.181	8
IB	2,70	314.823	4
Tavafuk	2,61	303.477	6
KİB	2,12	247.366	4
KİH	1,31	153.640	2
Diğer	9,76	11.649.185	

(Kısaltmalar: KDK/Kanun Devleti Koalisyonu; IUI/İrak Ulusal İttifakı, KİL/Kürdistan İttifakı Listesi, IB/İrak'ın Birliği, KİB/Kürdistan İslami Birliği, KİH/Kürdistan İslami Hareketi)

Tablo 2'de görüldüğü gibi hiç parti veya liste tek başına hükümet kuracak çoğunluğa erişememiş, geniş katılımlı koalisyonlar kurma mecburiyeti doğmuştur. Bir sonraki bölümde farklı gruplar için ayrıntılı analizler yapılacağından bu bölüm-

Kapak Konusu

de sadece seçime ilişkin genel değerlendirmeler ve seçim sonuçlarının ortaya çıkardığı siyasi olgular ele alınacaktır.

Seçim Sonuçlarına İlişkin Temel Değerlendirmeler

1. *Irak'ın işgalinden bu yana ilk kez milliyetçiler ve laikler bu denli büyük bir seçim başarısı elde etmiştir ve sistem içinde bu kadar önemli bir rol oynama imkanı bulmuştur:* Aslında seçimden önce tüm listeler etnik-mezhepsel siyasetten uzak durduklarını, kendilerinin gerçek Iraklı olduklarını ve demokrasiye bağlı olduklarını ileri sürmelerine rağmen gerçekte aralarında görece olarak mezhepçilikten en uzak ve en merkezîyetçi partiler Irakiye ve KDK'ydı. Her ne kadar Dava Partisi'nin kimliği hala mezhepçiliğe daha yakın düşse de Maliki'nin kendisini dini sembollerden uzak tutmaya ve laik bir görüntü vermeye çalışması ile merkezî yönetimi güçlendirme çabaları onu diğer benzer kimlikteki partilere göre daha Iraklı hala getiriyordu. Buna ek olarak, Sadr Hareketi'nin de IUİ içinde en güçlü hareket olarak ortaya çıkmasıyla Irak'ta merkezîyetçiliği güçlendirme yanlılarının gün geçtikçe kuvvetlendikleri görülmektedir. Fakat halkın, merkezîyetçiliğe olan eğiliminin artması Irak'ta merkezî yönetimin güçlenmesi anlamına gelmemektedir. Çünkü seçim sonuçlarının Kürtlere kilit rol vermeye devam etmesi, işbaşına gelecek hükümetlerin çabuk ve güçlü hükümetler kurmasını engelleyecektir.

2. *Seçimin açık bir şekilde en başarılı listesi Irakiye olmuştur:* Bu listeyi, Şiiiler arasında en güçlü konuma gelmesi nedeniyle Dava Partisi ve milletvekili sayısını artırarak anahtar rolü elde eden Sadr Hareketi izlemektedir. Seçimden önce geniş çaplı bir koalisyon oluşturan Irakiye Listesi, tüm engellemelere rağmen seçimden birinci sırada ayrılmıştır. Elbette bunun en önemli nedeni BIİ'nin dağılması ve Şii Arapların seçime iki büyük listeye girmesidir. Ancak, yine de önceki seçimlerde ABD tarafından desteklenen ve Iraklılık kimliğine vurgu yaparak yükselmesi beklenen, buna karşılık her seferinde hayal kırıklığı yaşayan İyad Allavi seçimin en önemli ismi olmuştur. Öte yandan, Başbakan Maliki ve Dava Par-

tisi, Irak devletinin birçok imkanını kullanarak oylarını çok büyük ölçüde artırmıştır. Bu sayede Şii Araplar arasında birinci sıraya çıkan Maliki, küçük bir oy farkıyla ikinci sırada kalmıştır. Ancak, bu ikincilik onu tatmin etmemiştir. Elindeki imkanlarla karşılaştırıldığında Maliki'nin başarısız olduğu söylenebilir. Fakat önceki seçimler ve Parlamento'daki gücüyle karşılaştırıldığında Maliki'nin Şii Araplar içinde en önemli figür durumuna yükseldiği kabul edilmelidir.

3. *Maliki'nin yükselişi onu hedef haline getirmiştir:* Irakiye'nin yükselişi sadece Allavi'nin yükselişiyle açıklanabilecek bir olgu değildir. Arkasına Musul, Anbar, Selahattin, Diyala ve Kerkük'teki aşiretleri alarak yükselen ve diğer bölgelerdeki milliyetçi Araplardan aldığı desteği buna ekleyen Allavi'nin önemli bir çıkış yakaladığı doğrudur. Ancak, Irakiye içinde Salih Mutlak ve Usame Nuceyfi gibi tabanda gücü olan liderlerin yanı sıra Tarık Haşimi, Rafi Isavi gibi Irak siyasetinin önemli figürleri de yer almaktadır. Bir anlamda Allavi, aynı cepheyi paylaştığı diğer önemli liderlerle yarışarak ve onları yenerek yükselişe geçmemiştir. Ayrıca listesini tek başına kontrol edecek kadar büyük bir gücü elinde tutmamaktadır. Buna karşılık Nuri Maliki, Dava Hareketi içinde bazı önde gelen diğer isimler olsa bile bunların çoğunu ekarte etmiştir. Dahası, bugünkü konumu diğer Şii Arap parti/listeleri tarafından tehdit olarak algılanmaktadır. Maliki, başta başbakanlığı olmak üzere kendisi ve yakın çevresi ile diğer partiler arasında güç dağılımı yapmamak için seçime ayrı girmiş ve bunlar karşısında açık bir başarı elde etmiştir. Ancak bu başarısı onu diğer Şii partilerin gözünde daha açık ve tehlikeli bir hedef haline getirmiştir. Maliki ve partisi seçimdeki başarısına rağmen büyük Şii partileri tarafından takip edilmesi gereken bir önder değil, fırsat bulduğunda onları ezecek bir lider olarak görünmektedir. Bu nedenle, diğer Şii ittifakı seçimde başarısız olmasına rağmen partiler birbirlerini suçlamamakta ve Maliki'ye karşı işbirliği yapmaya "en azından şimdilik" devam etmektedirler.

4. *Seçimin yapılması ve sonrasında hükümetin kurulmasında İran ve ABD belirleyici rol oynamaktadırlar:* Irakiye'nin başarısı İran'ın kaybı

Kapak Konusu

Seçimin Irak'a istikrar getirip getirmeyeceği belli değildir. Bundan önce yapılan her seçim Irak'ta yeni bir şiddet dalgası ve istikrarsızlık üretmiştir. Bu seçimde seçimin galibi olan Irakiye'nin önemli unsurlarının sistemden dışlanması da benzer bir etki yaratacaktır.

gibi görünse de seçimden sonra Kürtler ve Şii-lerin İran'a ziyaretlerde bulunarak burada çeşitli görüşmeler yapmaları bu ülkenin hala Irak siyasetinde çok önemli bir aktör olduğunu göstermektedir.

5. *Seçimin Irak siyaseti açısından en önemli yanlarından birisi Parlamento'nun yapısıdır: Önceki seçimde çok daha parçalı bir siyasi yapı varken, şimdi grupların 4 ana liste etrafında birleştiği görülmektedir. Vilayet Meclisi seçimini iyi okuyan partiler, bağımsızlar ve küçük adaylara giden oyları açık seçim sistemi sayesinde kendi çevrelerinde toplamaya başlamışlardır. Bu durum gelecekte Irak'ta küçük siyasi parti olmanın zorluğunu artıracaktır.*

6. *Seçim sonuçlarının da gösterdiği gibi pek çok ittifak hükümetin kurulması sürecinde ya da sonrasında dağılacak ve farklı formüllerle bir araya gelecektir: Seçim bittiğinden artık seçim ittifakı da sona ermiştir. Seçimde milletvekili çıkartabilmek için bazı ittifakların içine giren partiler arasında belirgin kan uyuşmazlıkları vardır. Bölünmeye en dirençli görünen listeler KDK ve KİL'dir. Diğerlerinin hükümet kurma sürecinde veya sonrasında grup içi anlaşmazlıklara bağlı olarak parçalanması ya da yeniden oluşturulması şaşırtıcı olmamalıdır.*

7. *Seçimle ilgili belirtilmesi gereken en önemli iki noktadan birisi şudur. Her ne kadar partiler ve listeler etnik-mezhepsel siyasetten uzak dursa da hala Irak'ta siyaset, etnik-mezhepsel temelde algılanmakta ve yapılmaktadır. En milliyetçi-merkeziyetçi-Irakçı olduğunu iddia eden partiler bile bir etnik veya mezhepsel grubun temsilcisi olarak görülmektedir. KDK ve IUİ hala Şii-leri, Irakiye ve IUC Sünnileri, KİL ise Kürtleri temsil etmektedir. Sıradan bir Iraklının kafasında baş-*

ka türlü bir algılama yoktur. Bu durum seçim sonuçlarında da görülmektedir. Şii Arapların çoğunlukta olduğu yerlerde Irakiye, Sünni Arapların çoğunlukta olduğu yerlerde KDK veya IUİ varlık gösterememiştir. Yani Sünni Araplar, Sünni Araplara, Şiiler Şiilere, Kürtler Kürtlere, Türkmenler Türkmenlere oy vermektedir. Bu durum seçmen tercihlerinde hala etnik veya mezhepsel kimliklerin belirleyici olduğunu açıkça göstermektedir.

8. *Belirtilmesi gereken son nokta ise seçimin Irak'a istikrar getirip getirmeyeceğinin belli olmadığıdır. Bundan önce yapılan her seçim Irak'ta yeni bir şiddet dalgası ve istikrarsızlık üretmiştir. Bu seçimde seçimin galibi olan Irakiye'nin önemli unsurlarının sistemden dışlanması da benzer bir etki yaratacaktır. Özellikle ABD'nin çekilme planları yaptığı bu süreçte ülkede iktidarın sağlam temeller üzerine kurulamaması, belli grupların siyasi ve yasal yollarla haklarını koruyacaklarına inançlarını yitirmesi ve ülkede günlük yaşamı iyileştirecek adımların atılabileceği bir sistem oluşturulamaması, ülkenin çok ciddi bir çatışma dönemine girmesine neden olabilir.*

Sünni Arap-Milliyetçiler Koalisyonu Açısından Seçimin Değerlendirilmesi

"Sünniler" mi Sünni Aşiretler-Milliyetçiler Koalisyonu mu?

Irak'ın en önemli aktörlerinden birisi "Sünniler"dir. Ancak Sünniler denilirken tam olarak neyin kastedildiğini daha iyi tanımlamak gerekmektedir. Irak'ta mezhepsel mensubiyet ile etnik mensubiyetler çakışmadığından Sünni olmak sadece bir etnik gruba mensup olmak anlamına gelmez. Örneğin, Musul, Anbar, Selahattin ve Diyala'da (ayrıca orta ve güney Irak'ta da sayıları az olsa da Sünni Araplar vardır) ya-

Kapak Konusu

şayan Arapların çoğu Sünni iken, Kürtlerin tamamına yakını ve Türkmenlerin de yarısı Sünni Müslüman'dır. İşgalden sonra hem Irak'ta hem de Batılı ülkelerde yapılan değerlendirmelerde "Sünniler" nitelemesi daha çok belli bir siyasi grubu tanımlamak için kullanılırken, bu kavramın ucu açık ve içeriği belirsiz kalmıştır. Saddam Hüseyin döneminde iktidarın Sünni Araplara dayandığını ileri süren görüşün uzantısı olan bu tanımlama Sünnileri de aynı Şii'ler gibi tek vücut olarak gören bir anlayışın ürünüdür. Ancak, "Sünniler" denildiğinde yapılan sınıflandırma daha derinlemesine incelendiğinde aralarında Sünni Arap aşiretlerinin, El Kaide'ye destek veren grupların, eski rejim yandaşlarının, içlerinde çok sayıda Şii de olan eski Baasçıların ve milliyetçi Arapların, hatta Türkmenlerin bir kısmının bu kategoride ele alındığı görülmektedir. Oysa bu gruplar zaman içinde kendi arasında dahi ayrılık yaşamıştır. Bu da gayet doğaldır. Aralarında ideolojik, mezhepsel, siyasi ve çıkar bağları zayıf olan bu grubun zaman içinde dağılması kaçınılmazdı. Bu grubu bir arada tutan şey Şii-Kürt ittifakı tarafından dışlanmalarıydı. Zamanla aralarından bazı gruplar hükümetle ya da ABD'yle işbirliği yapmış, bir kısmı tamamen radikalize veya marjinalize olmuş, bir kısmı ise farklı siyasi gündemlere sahip olmalarına rağmen Irak siyasetinin meşru/yasal alanına kaymıştır.

Bu anlamda "Sünnilik" ya da bundan türetilen "Sünniler" aslında tam olarak siyasi bir grubu net olarak tanımlamamaktadır. Bu karmaşık bileşkeye yukarıda da belirtildiği gibi salt Sünniler ya da Sünni Araplar yakıştırmasının yanlış olduğu ve sistemden dışlanan grupların sadece Sünni Araplara veya sadece bazı milliyetçi Araplara dayanarak siyaset yapmasının ne kadar yetersiz olduğu seçimden önce ortaya çıkmıştı. "Sünniler" in yanı sıra Sünni Araplar da Irak siyasi arenasında yeniden tanımlanmaya ihtiyaç duymaktadır. Bu grup içinde bazıları mezhepsel/dini eksende örgütlenerek aynı Şii İslamcılar gibi İslami eğilimi olan bir siyaset yapma yolunu seçmişlerdir. Nitekim bunlar bugün Irak Ulusal Uzlaşısı (eski adıyla Tavafuk) denilen liste çevresinde bir araya gelmişlerdir. Ana unsuru Irak İslami Partisi olan bu grup ilk kurulduğu dönemde daha geniş bir desteğe sahip olsa da son dönemde büyük güç

kaybetmiştir. Öte yandan, büyük şehirlerin merkezinde yerel kimliklerini kaybetmiş olan şehirli grupların dışında büyük ölçüde aşiret temelinde örgütlenmiş olan Sünni Araplardan bazıları dar aşiret çıkarlarına göre hareket etmektedirler. Bu aşiretler Şii İslamcılarla, Kürtlerle, ABD'yle veya diğer Sünni Araplarla dönemsel ve yerel ittifaklar kurarak hareket etmektedirler. Bunlar da son seçimde farklı ittifakların içinde yer almışlardır. (Örneğin Sahva'nın bazı kolları KDK, bazıları IB ile işbirliği yaparken, bir kısmı da Irak'la ittifak yapmıştır.) Ancak, son seçimde de görüldüğü gibi ister aşiret kimliği ister mezhepsel kimliği isterse ulusal kimliği ağır bassın, orta ve kuzey Irak'ta (kuzeydeki bölgesel yönetimin idare ettiği 3 bölge dışında) Arapların çoğu laik, milliyetçi ve merkezîyetçi olarak gördükleri Irak'la ilgili kaymıştır. İşte Irak'la Koalisyonu ya da Listesi denilen oluşuma sadece Sünniler ya da Sünni Araplar denilmesinin yanlışlığını ortaya koyan bu gerçeklik olmuştur. Bu nedenle, en basit tabiriyle önceki çalışmalarda "Sünniler" olarak nitelendirilen grubun yerine Irak'la bu yazıda Sünni aşiretler-milliyetçiler¹ koalisyonu olarak adlandırılacaktır.

Irak'la Koalisyonu ve Seçim Başarısını Anlamak

Seçim öncesi ne yapacağı en çok merak edilen gruplardan birisi Sünni aşiretler-milliyetçiler koalisyonuydu. Bundan önce yapılan genel seçimleri boykot eden veya dağınık bir görüntü sergileyen "Sünnilerin" sistemin dışında kalmış olması Irak'taki direnişin en önemli nedenlerinden biri olarak kabul ediliyordu. İşgal sonrası yapılan ilk seçimi büyük ölçüde boykot eden Sünni Arapların sistemden dışlandığı ve silahlı mücadeleye yöneldiği görülmekteydi. Ancak yine de bu dönemde İyad Allavi bazı milliyetçi grupları ve ABD'nin desteğini arkasına alarak siyaset sahnesinde boy göstermeye çalışıyordu. Fakat bu gruplar Irak'tan Sünni Arap aşiretlerinin, eski rejim yandaşlarının ve milliyetçilerin gerçek temsilcisi olmaktan çok uzaktı.

Ocak 2005 genel seçimlerinden sonra, önce Ekim ayında yapılan referandumda boy gösteren dışlanmış gruplar, artık Irak siyasetinin içinde

Kapak Konusu

iyad Allavi etrafında toplanan Irakiye Listesi'nin farklı mezheplerden, siyasi görüşlerden ve toplumsal tabanlardan gruplar bir araya gelmiştir. Aslında Irakiye'nin seçim sonucundaki başarısı bazı açılardan şaşırtıcı olmuştur. Ancak, bu başarı çok da sürpriz değildir.

Tablo 3: Ocak 2005 Seçimlerinde Sünni Araplar-Aşiretler-Baasçılar-Milliyetçiler-Türkmenlerin Oyları

Partiler ve Koalisyonlar	Aldığı Oy Sayısı	Oyun Oranı (%)	Sandalye Sayısı
Irakiye Listesi	1.168.943	13.82	40
Iraklılar	150.680	1.78	5
Irak Türkmen Cephesi	93.480	1.11	3
Uzlaşma ve Özgürlük Bloku	30.796	0.36	1
Bağımsız Demokratlar Topluluğu	23.302	0.28	0
Irak Ulusal Birleşmesi	18.862	0.22	0
Irak Cumhuriyetçi Topluluğu	15.452	0.18	0
Toplam	1.501.875		49

yer alacaklarının sinyallerini veriyorlardı. Ülke siyasetinde yükselen mezhepçiliğin de etkisiyle Sünni İslamcı bir parti etrafında toplanmaya başlayan orta Irak sakinlerinin önemli bir kısmı Irak Uzlaşma Cephesi'ni (IUC) kendilerine adres olarak seçmişlerdi. Aralık 2005'te yapılan seçim çoğunluğu IUC çerçevesinde katılan Sünni Araplar ve milliyetçiler önceki seçime göre çok daha yüksek bir katılım sergilemelerine rağmen Şiiilerin bir arada hareket etmesi ve çok sayıda parti ve grup içinde dağılmaları nedeniyle başarısız olmuşlardı.

Ayrıca, özellikle Şiiiler arasındaki mezhepçi akımların güçlenmesi Sünnilik çerçevesinde yeni siyasal oluşumların ortaya çıktığı sinyallerinin doğmasına neden olmuştu. Irak'ta yapılan ilk seçimi boykot eden, ikinci seçimden ise beklediğini bulamayan Sünni Arapların Şiiiler ve Kürtler arasındaki ittifak tarafından dışlanması 2006 yılından itibaren ülkede müthiş bir şiddet dalgası yaşanmasına neden olmuştu. Aradan geçen süre zarfında özellikle Irak'ta şiddeti durdurmak isteyen ABD, Sünni Arapları sisteme yeni-

Tablo 4: Aralık 2005 Seçiminde Sünni Araplar-Aşiretler-Baasçılar-Milliyetçiler-Türkmenlerin Oyları

İttifaklar veya Partilerin Adı	Aldığı Oy Sayısı	Oyun Oranı (%)	Sandalye Sayısı	Önceki Seçime Göre Artış-Gerileme (%)
Irak Uzlaşma Cephesi	1.840.216	15,1	44	+44
Irak Ulusal Listesi	977.325	8,0	25	-15
Irak Ulusal Diyalog Cephesi	499.963	4,1	11	+11
Uzlaşma ve Özgürlük Bloku	129.847	1,1	3	+2
Irak Türkmen Cephesi	87.993	0,7	1	-2
Toplam	3.535.344		84	

Kapak Konusu

den entegre etmek için bir dizi çaba başlatmıştı. Bu çabanın en önemli unsuru El Kaideci gruplar ile aşiretler arasında bir ayrılık yaratmak, çoğu “eski direnişçi” olan Sünni Arap topluluklarını silah, para ve siyasi destekle sistemle barışık hale getirmektir. Bu çerçevede oluşturduğu Saha ve Irak’ın Oğulları gibi örgütlenmeler sayesinde başta Anbar ve Selahattin’deki aşiretler ve Bağdat’taki birtakım yerel gruplar olmak üzere çok sayıda Sünni Arap’ı sistem içinde yer almaya ikna ettiler.² Ancak, Sünni Araplar ile milliyetçi grupları ikna eden tek husus bu değildi. Özellikle Şii-Kürt ittifakının Irak devletinin imkanlarını kontrol etmesi ve “Sünniler” için hassas olan bazı konuları domine ederken buna karşı koyamamaları Sünni Arapların politika değişikliğine gitmesinde büyük rol oynadı. Bunun en önemli örneklerinden biri olarak Musul’daki durum gösterilebilir. Nüfusun büyük bir kısmını Arapların oluşturduğu Musul’da, 2005 Vilayet Meclisi Seçimleri Araplar tarafından boykot edildiğinden şehrin kontrolü çok uzun süre Kürtlerin ve onlarla ittifak eden grupların yönetiminde kalmıştı. Oysa geçen süre içinde Irak’ta ister hukuki ister *de facto* olsun kalıcı bir durum yaratmanın yolunun devlet iktidarını kontrol etmekten ya da onun bir parçası olmaktan geçtiğini hatırlayan Sünni Arapların Musul’da bir araya gelmesi 2009 yılında yapılan seçimde bu şehirde büyük bir üstünlük sağlamalarına neden olmuştu.

2009 Vilayet Meclisi Seçimlerinin ülkedeki siyasi gruplara verdiği temel dersi muhtemelen en iyi anlatanlar o zamana kadar büyük ölçüde dışlanan Sünni aşiretler, siyasetçiler ve milliyetçiler oldu. Irak halkının Sünni-Şii temelde mezhepçi veya dinci akımlara eğiliminin azalması hatta onlardan uzaklaşması, merkezîyetçi söylemlere verilen destek ve güvenliğin sağlanmasının önemsenmesi 2009 seçiminde en çok ön plana çıkan olguydu. Şiiler arasında Başbakan Maliki’yi ön plana çıkaran bu unsurlar aslında ülkenin orta ve kuzey kesimlerinde de geçerliydi. Nitekim milliyetçiler ve aşiretler bir önceki seçime göre büyük başarılar elde ederek bir önceki seçimi domine eden Irak Uzlaşma Cephesi’nin hakimiyetini kırmış, Musul ve Anbar’da daha çok oy almışlardı. Tablolardan da görülebileceği gibi Sünni Arap aşiretleri, milliyetçiler, eski Baasçılar

rın ve eski rejime yakın kişilerin temsilcisi olan partilerin toplam oyu 2005 seçiminde IUC’den yaklaşık 250.000 adet azdır. 2009 Vilayet Meclisi Seçimlerinde ise IUC büyük oy kaybına uğramıştır. IUC dışında kalan partilerin oyunun toplamı IUC’den 1.250.000 adet fazla olmuştur.

Aradan geçen bir sene içinde Irakiye Listesi’ni ortaya çıkartan da bu olmuştur. Uzlaşma Cephesi’nin önde gelen isimlerinden bazıları da buradan ayrılarak milliyetçi ve merkezîyetçi söylemi ön plana çıkan yeni koalisyonun içine girmiştir. Aslında bu koalisyonun en önemli özelliklerinden biri Haşimi ve Isavi gibi bazı şahsiyetler dışarıda tutulacak olursa büyük ölçüde ülkeyi 2005’ten beri yöneten kitle tarafından uzaklaştırılmaya çalışan grupların ya da siyasetçileri (buna başbakanlık yaptıktan sonra hem ABD hem Iraklılar tarafından baskı altına alınan Allavi de dahil edilebilir) bir araya getirmesidir. Bu nedenle, aşiretler ve Şii-Sünni milliyetçiler yanlarına daha pek çok grubu alarak geniş çaplı bir koalisyon oluşturmuşlardır. Bu koalisyonda bulunan önemli partiler Irak Milli Diyalog Cephesi (Salih El Mutlak), Ulusal Uzlaştırma Hareketi (Iyad Allavi), (bu ilk iki hareketin birleşmesinden Vatansaver Irak Hareketi ortaya çıktı) Iraklılar Listesi (Usame Nuceyfi), Yenileme Listesi (Tarık El Haşimi), Irak’ın Ulusal Geleceği (Rafi El Isavi), El Hal Hareketi (Eski Kızılay Başkanı Cemal Kerbuli), El Mustakbel Hareketi (Zafer El Ani), Hasan El Alevi (eski Baasçı, milliyetçi ve Arap dünyasında tanınan bir Şii Arap yazar), Hüseyin El Şaalan (Divaniye’nin önde gelen aşiretlerinden birinin olan El Haaza aşiretinin reisi, aynı zamanda Allavi’nin başbakanlığı döneminde Irak Savunma Bakanı) İskender Vutvut (işgalden sonraki ilk Babil valisi ve Hille’nin büyük aşiretlerinden birisinin reisi), Tevfik el Abadi Şeyh Abdullah Humaid El Yaver ve Abdullah Yaver (Irak’ın en büyük aşiretlerinden olan Şammarların önde gelen ismi Şeyh Abdullah tüm Şammarların liderinin oğludur) ve Irak Türkmen Cephesi’dir.

Iyad Allavi etrafında toplanan Irakiye Listesi’nin içinde görüldüğü gibi farklı mezheplerden, siyasi görüşlerden ve toplumsal tabanlardan gruplar bir araya gelmiştir. Aslında Irakiye’nin seçim sonucundaki başarısı bazı açılardan şa-

Kapak Konusu

şırtıcı olmuştur. Ancak, bu başarı çok da sürpriz değildir. Irakiye'yi oluşturan grupların çoğu 2009'da yapılan Vilayet Meclisi seçimlerine tek başına girmiştir. Çok sayıda partiye dağılan oylar o seçimde bir anlam ifade etmemiş olabilir.

gibi Irakiye'nin güçlü olduğu bölgelerde karşısında kendisiyle aynı tabana sahip ciddi bir rakip yoktur. Musul ve Kerkük'te Kürtlerle girdiği yarış ise parçalayıcı olmaktan ziyade birleştirici olmuştur. Bu durum Irakiye açısından başarıdır.

Tablo 5: 2009 Yerel Seçimde Sünni Araplar-Aşiretler-Baasçılar-Milliyetçilerin Oyları

İttifaklar/Partiler/Listeler	Aldıkları Oyun Sayısı	Kazandıkları Sandalye Sayısı	Oy Oranları (%)
Irak Uzlaşma Cephesi	449.575	32	7,3
Irak Ulusal Listesi	404.201	26	5,9
Ulusal Irak Projesi Birleşimi	328.250	19	4,3
El Hadba Ulusal Listesi	435.595	19	4,3
Uyanış Konseyi	56.262	8	1,8
Total	1.673.883	104	100

Tablo 6: Irakiye Listesi'nin En Güçlü Olduğu Vilayetler ve Diğer Listelerin Durumu (%)

	IÜİ	Irakiye	KDK	Tavafuk	İB	KİL
Anbar	1,06	62,17	1,38	11,86	9,13	0,00
Diyala	17,02	48,59	12,69	4,98	1,38	9,47
Kerkük	2,54	37,74	2,41	3,07	0,00	36,82
Musul	3,44	52,85	1,55	5,71	4,80	21,27
Selahattin	4,61	47,69	6,70	12,30	10,81	4,63

Tablo 7: Irakiye Listesi'nin Oylarının Vilayetlere Göre Dağılımı (%)

Anbar	Babil	Bağdat	Basra	Diyala	Kadisiye	Kerbala	Kerkük	Miysan	Musanna	Musul	Necf	Selahattin	Vasit	Zikar
62,17	17,79	32,92	9,22	48,59	14,72	10,78	37,74	6,02	7,92	52,85	7,47	47,69	13,49	7,62

Ancak bu seçimde hemen hemen en güçlü parti ve listelerin bir araya gelmesiyle oluşan Irakiye diğer listelere karşı büyük bir üstünlük sağlamıştır. Bir anlamda 2005 seçiminde ülkenin orta kısmında bulunan vilayetlerde Irak Uzlaşma Cephesi'nin yarattığı birleştiriciliğin ötesine geçen Irakiye daha geniş çaplı bir koalisyon olduğu için seçime girdiği bölgeleri domine etmiştir. Ayrıca, her bir vilayetin bir seçim bölgesi sayılması diğer partilerin bu vilayetlerde aldığı oyları işe yaramaz hale getirmiş ve Irakiye'ye milletvekili olarak dönmüştür.

Yukarıda seçim sonuçlarından da görüldüğü

Bir yıl önce yapılan seçimde iki vilayette birinci gelen Uzlaşma Cephesi bu seçimde Irakiye'nin karşısında büyük bir yenilgi almıştır. Ancak seçimin gösterdiği sonuçlar Irakiye'nin sadece Sünni Arapların çoğunlukta olduğu bir bölgeye sıkışmadığına işaret etmektedir. Eğer böyle olsaydı, Irakiye'nin Musul, Anbar, Selahaddin ve Diyala'ya sıkışması gerekirdi. Nitekim önceki seçimde Uzlaşma Cephesi'nin akıbeti böyle olmuştu. Irakiye'nin Salih Mutlak ve İyad Allavi gibi Baasçılar üzerinden Bağdat'a uzanması, ITC üzerinden Kerkük'te birinci konuma yükselmesi, Hazım Şaalan, İskender Vutvut veya Hasan El Alavi gibi isimler üzerinden de Şii nüfusa ula-

Kapak Konusu

KDP-KYB ile İslamcı Şii partileri arasındaki eski koalisyonun yeniden kurulup kurulamayacağı merak konusu.

şabilmesi Irakıye'yi ülke çapında bir parti haline getirmiş, böylece Irakıye birçok vilayetten oy ve milletvekili alabilmiştir. Nitekim, seçimin kaderini belirleyen de bu olmuştur. Babil, Basra, Kerbala ve Vasit gibi Şii vilayetlerinde Irakıye yüzde 10 ve üzerinde oy almıştır. Bağdat'ta Baasçılar, milliyetçiler ve aşiretlerin güç birliği yapması bu koalisyonun neredeyse Maliki kadar oy ve milletvekili çıkartmasını sağlamıştır. Ama asıl sürpriz güneydedir. Çünkü güney Irak'ta kurmuş olduğu ittifaklar sayesinde Irakıye'nin çıkarttığı 12 milletvekili ona seçimin birinci partisi olma konumunu getirmiştir. Oysa Şiilerin çoğunlukta olmadığı vilayetlerde KDK bir, IUİ dört milletvekili çıkartabilmiştir. Eğer bu vilayetlerde Irakıye de geçmişte diğer "Sünnilerin" temsilcisi olan partilerin çıkartmadığı gibi milletvekili çıkarta-

masaydı bu bölgeler iki Şii partisi arasında paylaşılacak ve böylece seçim sonucu iki Şii listenin başarısıyla sonuçlanacaktı. Oy dağılımına bakıldığında ise Irakıye aldığı 2 milyon 851 bin 823 oyun 431 bin 421'ni Şiilerin çoğunlukta olduğu veya tamamına yakını oluşturduğu yerlerden alırken (yaklaşık tüm oylarının yüze 15'inden biraz fazlası), KDK Şiilerin çoğunlukta olmadığı yerlerde ancak 134 bin 309 oy alabilmiştir (tüm oylarının yaklaşık yüzde 5'i). Bu durum tüm Iraklıların liderliğine ve ulusal bir lider kültüne oynayan KDK'nin ötekiler tarafından ne kadar benimsendiğini göstermektedir.

Irakıye hakkındaki tüm olumlu senaryolara rağmen bu liste ve Irak siyaseti için pembe bir tablo çizmek doğru değildir. Her ne kadar Ira-

Kapak Konusu

kiye mezhepçi olmadığını söylüyor ve oluşumu bunu gösteriyor olsa da hala Şii Arapların büyük bir kısmı için ne Allavi ne de Irakiye Şiileri temsil etmemektedir. Rakamlardan da görüldüğü gibi Irakiye bazı Şii vilayetlerden destek almış olsa da başarısının ardında yatan gerçek, Sünni Arapların ve Türkmenlerin yoğun olarak yaşadığı coğrafyada gücü tek bir elde toplamış olmasıdır. Bu bağlamda bakıldığında pek çok kişi hala Irakiye'yi ve Allavi'yi "Sünniler" in veya Sünni aşiretler-milliyetçilerin temsilcisi olarak görmektedir. Aslında Allavi'nin pozisyonunda son yıllarda önemli değişimler yaşandığı görülmektedir. İşgalin başlamasından sonra ABD'nin desteğiyle önemli görevlere getirilen Allavi dışarıdan gelen tüm desteğe rağmen içeriden destek bulamadığı için başbakanlığı kaybetmişti. Ayrıca, partisinin gücü ve etkinliği büyük bir tartışma yaratıyordu. Fakat, Allavi ABD'nin açık maddi ve manevi desteği yerine kendisine gerçek bir güç tabanı oluşturabilecek Sünni aşiretleri-milliyetçi cepheye yaklaştıkça siyasi güç kazandı. Ancak hem milliyetçi grupların hem de Sünni aşiretlerin Allavi'nin çevresinde birleşmesinin nedenleri incelendiğinde gelecekteki hükümet senaryoları ve sonrasındaki siyasi gelişmeler için iyimser olmak zor görünmektedir.

Allavi'yi son yıllarda siyasi olarak en çok ön plana çıkaran rolü güvenlidir. ABD askerlerinin çekilmesinin yaklaştığı şu günlerde bir iç çatışma ya da Şii baskısından korkan Sünni aşiret-milliyetçilerin bir araya gelerek Allavi'yi desteklemesi aslında Allavi'nin kendilerini koruyabileceği inancından kaynaklanmaktadır.³ Bir anlamda Allavi, bu koalisyon için uzun vadeli güç dengesini yürütecek bir liderden ziyade kendilerinin tekrar sisteme girmesini ve kontrol etmesini sağlayacak, gerektiğinde ise "öteki"lerin hakimiyetinden ve fiziki baskısından kurtaracak bir rol biçmektedirler. Bu anlamda bakıldığında Irakiye aslında bazıları tarafından olası bir savaş durumu kurtarıcısı ya da bu savaşın önlenmesi için bir tehdit olarak görülmektedir. Başka türlü Allavi'ye destek vermeleri için çok geçerli bir sebep de yoktur. Bu durum Allavi'yi siyaseten çözülmesi güç bir ikileme itmektedir. Seçim sonuçlarının Irakiye lehine sonuçlanması birçok kesimde iktidarın yeniden "Sünniler" e ya da eski

rejimin unsurlarına geçtiği şeklinde algılanmaktadır. İktidarın Şiilerden Sünnilere geçtiği algısının yaratılması pek çok kişiyi ve siyasi grubu olumsuz etkileyecektir. Bu nedenle Allavi ve Irakiye'nin önünde hükümeti kurma girişimleri ya da bundan sonra koalisyonun siyasi çizgisinin belirlenmesinde önemli bir ikilem bulunmaktadır: Allavi Irakçı olduğunu göstermek, intikamcı olmadığı konusunda diğerlerini ikna etmek ve Şiileri ve Kürtleri de kapsadığını göstermek için hükümet kurulması sürecinde ve hükümet kurulduktan sonra önemli tavizler vermek zorunda kalacaktır. Bu durum Allavi'yi bu konuma taşıyan kitlelerde büyük rahatsızlıklar yaratacaktır. Ya da orta ve kuzey kesime hapsolacak, böylece bir kez daha gerçek bir güç elde edemeyecektir. Dolayısıyla Irakiye'nin elde ettiği seçim başarısını uzun vadeli tutabilmesi çok güç görünmektedir. Allavi, kuracağı ilişkilerde ve denklemlerde başarılı olur, uzun süreli ve istikrarlı bir hükümet kurabilirse Irak'ta "özlenen" bir liderlik ve Sünni-Şii çatışmasını bir yana atan yeni bir siyasi gerçeklik doğabilir. Ancak başarılı olamazsa o zaman Sünni-Şii eksenindeki mezhepsel kutuplaşmanın daha da derinleşmesi dahil olmak üzere işgal sonrası Irak'ta iktidardan dışlananlar ile sistemi kontrol edenler arasında ciddi bir çatışma dönemi başlayabilir. Üstelik bu sefer Şiilik üzerinde siyaset yapan partiler kendi parçalanmışlıklarının onları zayıflattırırken rakiplerinin biraya geldiğini ve kendilerinden insanların da rakiplerinin yanına gittiklerini unutmayacaklardır. İktidar kaybını doğrudan yaşamasalar bile çok güvendikleri sayısal üstünlüğün otomatik bir siyasal üstünlük anlamına gelmediğini pratikte yaşayan Şiiler tekrar iktidarı kaybetmemek korkusuyla çok daha tek taraflı davranacaklardır. Bu nedenle, Allavi'nin başarısızlığı, ülkeyi siyasetteki mezhepsel kutuplaşmanın artarak sürdüğü, hatta tam anlamıyla keskinleştiği ve birlik düşüncesinin hayalden öteye geçemediği yeni bir siyasi ortam yaratabilir. Buna şiddet olaylarındaki artışın, ABD'nin çekilmesiyle doğacak güvenlikteki psikolojik boşluğun doldurulamamasının ve olaylara müdahale eden güvenlik güçlerinin tek taraflı davranmasının eklenmesiyle yeni bir felaket senaryosu ortaya çıkabilir.

Özetle, Sünni aşiretler ile milliyetçiler arasındaki

Kapak Konusu

koalisyonun damgasını vurduğu bu seçimde aslında en güçlü görünmekle birlikte parçalanmaya en açık ve kendi içinde en sorunlu koalisyon olarak Irakiye görünmektedir. Çünkü hala, iktidar pastasının kimler arasında nasıl paylaşılacağı belli değildir. Dahası, özellikle Kürtler ile mücadele içinde bulunan Hadbacılar ile Kerkük'teki gruplar, hükümetin içine Kürtlerin alınması durumunda çok sert tepkiler verebilirler. Bu durum koalisyon pazarlıklarının yavaş işlemesine neden olmaktadır. Bir yandan, Maliki'nin aşırı güçlenmesinden korkan Şii Arapların desteğini alan Allavi hükümeti kurmaya yaklaşırken diğer yandan kendisinin Irak siyasetine gerçek dönüşünü sağlayan aktörlerin talep ve beklentilerinin tersine davranmak Allavi'ye hiçbir şey kazandırmaz. Tersine liste diğer örneklerinden daha fazla bir biçimde kendi içinde dağılma özellikleri göstermektedir. Bu nedenle, Irakiye Listesi'nin gerek hükümetin kurulması sürecinde ya da uzun vadede Kerkük, petrol yasası veya peşmergelerin durumu gibi konularda büyük darbeler alması veya dağılması şaşırtıcı olmamalıdır.

Şii Arapların Perspektifinden Seçim Sonuçları

İşgalin başlamasından bu yana Irak siyasetinin en önemli aktörü olan Şii Araplar farklı gruplardan oluşmaktadır. Bazıları milliyetçi ya da eski rejim yanlısı iken, bazılarının da aşiret kimlikleri ön plana çıkmaktadır. Ancak, Şii Araplar içinde Irak siyasetini domine edenler İslamcı Şii partiler olmuştur. Irak'taki Şii toplumunun gelenekselci yapısını kullanarak örgütlenen çeşitli Şii partiler işgalden sonra Irak siyasi arenasında boy göstermiştir. Bunlar arasında en önemlileri Irak İslami Dava Partisi, Irak İslami Yüksek Konseyi (İİYK), İslami Fazilet Partisi, İslami Dava Partisi Irak Kolu ve Sadr Hareketi'dir. Irak'ın en köklü partilerinden birisi olan Dava Partisi'nden ayrılanların oluşturduğu bazı küçük çaplı siyasi hareketler de bu partilerin yanı sıra önem kazanabilmektedir.

Iraklı Şii İslamcı partilerin işgal sonrası genel politikalarına bakıldığında özetle şunlar söylenebilir: Birleşik bir cephe yaratarak siyaseti kontrol etmek, dini kaynaklardan beslenerek siyasi

meşruiyet sağlamak, gerektiğinde ittifak kurup eski rejim yandaşlarını veya milliyetçi Araplar ile Sünni aşiretleri dışlamak, İran'dan güçlü bir dış destek alarak bölgedeki yalnızlıklarını kırmak ve ABD'yle yakın ilişkiler kurarak iktidarı elde tutmak. Özellikle işgal sonrası ilk yıllarda daha bütünleşmiş bir görüntü çizen Şii İslamcı partilerin 2005 yılından itibaren kendi aralarında ciddi sorunlar yaşamaya başladıkları görülmektedir. Aslında Dava Partisi'yle İİYK arasında sürgün günlerinden kalma soğuklukların hiçbir zaman tam olarak düzeldiği söylenemez. Ancak, işgalin hemen ardından sahip olduğu örgütlü güç ve tecrübe sayesinde sahayı kontrol eden İİYK, zaman içinde yolsuzluk, hizmetlerdeki aksaklık ve ülkeyi federal çerçevede bölen siyasi fikirleri nedeniyle güç kaybetmiştir. Buna karşılık daha çok entelektüel bir hareket olarak görünen iyi bir kadroya sahip ama tabanda gücü olmayan Dava Partisi iki dönem üst üste başbakan çıkarak güçlenmiştir. Dava Partisi'nin güçlenmesinin ardındaki nedenlerden birisi de Sadr Hareketi'nin tutumlarıdır. İİYK'nin Şiiler arasında en güçlü parti olduğu dönemlerde, bu grupla güç mücadelesi yaşayan Sadrcı Hareket yok olmamak için bir denge politikası izleyerek Dava'nın başbakan adayını desteklemiştir. Bu durum hem İbrahim Caferi hem de Nuri Maliki'nin başbakanlığa ulaşmasının arkasındaki en önemli nedenlerden birisiydi.

2005'te Dava Hareketi'nin görece olarak zayıf olduğu söylenebilir. Bu bağlamda başbakanlığının ilk döneminde Maliki'nin zayıf bir konumda olduğunu hatırlamak gerekmektedir. Ancak, iktidara geldikten sonra İİYK'nin içine düştüğü liderlik ve örgütsel sorunlar ile halkın gözünde bir dezavantaja haline dönüşen İran'la ilişkilerinden, Sadr'ın ise sistemle çatışmasından yararlanan Maliki gücünü büyük ölçüde artırmıştır. Özellikle 2008'den itibaren devlet kaynaklarını, sıradan vatandaşlara imkan sağlamak ve yerel liderlerle ilişkilerini geliştirmekle kullanan Maliki'nin önce Vilayet Meclisi Seçimlerinde ardından genel seçimlerde büyük bir başarı kazandığı görülmektedir.

İşte Iraklı Şii partiler seçime böyle bir atmosferde katılmıştır. Bu çerçevede Şii İslamcı ha-

Kapak Konusu

Seçim, Iraklı Şii Araplar açısından ele alındığında önceki seçimlerle kıyaslandığında bir başarısızlık tablosu olarak kabul edilebilir. İlk bakışta acımasız olarak nitelendirilebilecek bu tespiti daha anlaşılır kılmak için önceki seçimlerle karşılaştırma yapmak gerekmektedir.

reketter seçime iki ayrı ve büyük liste halinde girmiştir. Bunlardan birincisi eski Başbakan Nuri El Maliki'nin liderliğini yaptığı Kanun Devleti Koalisyonu'dur (KDK). KDK, İslami Dava Partisi'nin çevresinde toplanan çok sayıda küçük parti ve yerel önderden oluşan bir liste olarak nitelendirilebilir. 2008'in başlarından itibaren Irak'ta güvenlik durumunun görece olarak iyileşmeye başlamasıyla birlikte kendisini Irak'ta merkezîyetçiliğe sahip çıkan, milliyetçi, laik ve güçlü bir lider olarak resmeden Maliki'nin temel vurgusu, diğer önde gelen Şii partilerin büyük bir kısmı Şii ittifakı içinde yer almasına rağmen kendisinin bu mezhepçi akıma kapılmadığı ve merkezîyetçilik, milliyetçilik ve laiklik temelinde yeni bir oluşum kurmaya çalıştığı olmuştur. Oluşumun diğer önde gelen gruplar içinden büyük ve Şii olmayan grupları kapsayamaması aslında bu koalisyonun tek bir partinin etrafına eklenmiş küçük partilerden oluşan bir listeye dönüşmesine yol açmıştır. Bazı bölgelerde yerel isimleri yanına toplasa da Başbakan Maliki'nin şahsında somutlaşan listenin ana unsuru güçlü lider kültürüdür. İttifakın kurulması sürecinde Maliki ile diğer partiler arasındaki temel uzlaşmazlık ideolojik ya da siyasi nedenlerden kaynaklanmamıştır. Asıl sorun, seçime girme sırasında adayların belirlenmesi ve sandalye dağılımında Maliki'nin kendisine daha fazla yer istemesi ile başbakanlık pozisyonuna kimin sahip olacağı hususları olmuştur. Bu meseleler KDK'nın seçime ayrı girmesinin en önemli nedenlerini oluşturmaktadır.

İkinci liste ise Irak Ulusal İttifakı'dır (IUİ). 2005 yılında yapılan seçimlere birlik olarak giren Şii İslamcı hareketlerin partisi olan Birleşik Irak İttifakı'nın halefi olan IUİ; İYK, Bedir Örgütü, Sadrcılar, Fazilet Partisi ve Ulusal Reform Akımı gibi önde gelen Şii partilerin yanı sıra çok sayıda irili ufaklı politik grubu, partiyi ve önemli isimle-

ri içermektedir. Bu ittifakın 2005 yılındaki büyük Şii ittifakından en önemli farkı Dava Partisi ile ona yakın bazı grupları içermemesidir. IUİ her ne kadar mezhepçi bir görünüm vermemek için yanına bazı Sünni Arapları almış olsa da bu ittifakı oluşturan temel siyasi nosyonun Irak Şiilerini bir araya getirerek ülkede Şiilerin hâkim olduğu bir sistem yaratmak olduğu söylenebilir. Bu ittifakın en kilit partileri İYK ile Sadr Hareketi'dir. İYK, işgalden sonra Irak'ta devlet mekanizmasında önemli yerleri işgal etmiş ve güçlü örgütlenmesi sayesinde kilit bir yere sahip olmuştur. 1982 yılında İran'da kurulan örgüt özellikle Saddam Hüseyin'e karşı yürüttüğü silahlı mücadele nedeniyle Irak'ta etkinlik sağlamıştır. Sadr Hareketi ise kökleri geriye dayanan ama örgütlenmesi itibarıyla yeni bir harekettir. İslamcı Şii partiler arasında en tartışmalı yere sahip olan Sadrcılar diğer partiler veya hareketler tarafından engellenmeye çalışılsalar da karşılaştıkları her sorundan daha güçlenerek çıkabilmektedirler. Düşünsel kökleri ve ideolojik duruşları birbirinden büyük ölçüde farklı olan İYK ile Sadr Hareketi'ni aynı ittifakın içinde buluşturan olgu Maliki'ye karşı olmaları, ancak Dava Partisi'yle tek başına mücadele edecek kadar güçlü olmamalarıdır. İYK Ayetullah Bakr El Hekim'i izlerken Sadrcı hareketin temelinde Muhammet Bakr Sadr ve sonrasında Muhammet Sadık Sadr bulunmaktadır. İYK'nin Ali Sistani'nin, Sadrcıların Kazim El Hairi'nin izinden gittiği görülmektedir. Öte yandan, Sadr hareketi Irak içindeki alt ve orta sınıfa dayanırken İYK'nin kadrolarının çoğu İran'daki sürgün sırasında oluşturulmuştur. 2003'ten sonra ABD'yle veya Sünnilerle olduğu kadar hatta bazen daha da fazla birbirleriyle mücadele eden iki hareketin en sıcak çarpışması ise Mart 2008'de gerçekleşen ve Başbakan Maliki'nin Basra'da Sadrcılara karşı yürüttüğü operasyona Bedr örgütüne bağlı milislerin de katılması olmuştur. Tüm bunlara rağmen yukarıda belir-

Kapak Konusu

Irak İslam Yüksek Konseyi, son iki seçimde de beklediğini bulamadı ve Şii siyaseti içindeki dengelerde avantajlı konumunu yitirmeye başladı. Resimde, partinin lideri Ammar El Hakim görülüyor.

tilen ana nedene ek olarak Sadrcı hareketin bu ittifakın içinde olmasının nedeni olarak üç olgu daha gösterilebilir. Birincisi, ittifakın oluşumunda her iki örgütü de yakından destekleyen İran'ın oynadığı rol, ikincisi seçime tek başına girmenin yarar getirmeyeceğinin farkında olmaları, üçüncüsü de Maliki ve Sünni Araplara karşı bu iki hareketin birbirine ihtiyacı olmasıdır.

Görüldüğü gibi Mart 2010 seçimi Iraklı İslamcı Şiiiler açısından bakıldığında aynen Kürtlerde olduğu gibi iki ayaklıdır. Bu nedenle, bu grup açısından seçim süreci ve sonuçları, seçimin Şii Arapların Irak genelindeki siyasi tablodaki yeri ve Şiiiler arasındaki güç mücadelesi açısından ele alınacaktır:

Seçimin Şii Arapların Irak Siyasetindeki Yerine Etkisi

Seçim, Iraklı Şii Araplar açısından ele alındığında önceki seçimlerle kıyaslandığında bir başarısızlık tablosu olarak kabul edilebilir. İlk bakışta acımasız olarak nitelendirilebilecek bu tespiti daha anlaşılır kılmak için önceki seçimlerle karşılaştırma yapmak gerekmektedir. Tablo-8' de görülebileceği gibi ülkede yapılan ilk genel seçimde 4 milyonun biraz üstünde oy alan Şii ittifakı aynı yılın sonundaki seçimde oylarını 5 milyonun üzerine çıkartmıştır. Buna karşılık 2010 seçiminde eski Bİİ'yi oluşturan partilerin toplam oyu 4 milyon 800 bin'in biraz üzerindedir. Dolayısıyla Irak'ta yaşanan nüfus artışına ve buna bağlı olarak artan seçmen artışına rağmen Şii

Kapak Konusu

Arap partilerin oylarında azalma görülmüştür.

Bunun en önemli nedeni Şiiilerin çoğunlukta olduğu vilayetlerde seçime katılım oranlarının düşük olmasıdır. Seçime katılanların sayısı Vilayet Meclisi seçimlerine göre daha yüksek olmasına

ve bunun uzantısı olarak seçimlerden uzak durulmasına neden olmuş olabilir.

2. Şii partiler arasında da Kürtler arasında olduğu gibi yoğun bir güç mücadelesi yaşanmıştır. Ancak, Şiiilerin siyasal yorgunluğu ve ülke gene-

Tablo 8: Şii İttifaklarının Seçim Performansları

	2005 Ocak			2005 Aralık			2010 Mart		
	Oy Sayısı	Oy Oranı(%)	Milletvekili Sayısı	Oy Sayısı	Oy Oranı (%)	Milletvekili Sayısı	Oy Sayısı	Oy Oranı (%)	Milletvekili Sayısı
Bil	4.75.292	48,19	140	5.021.137	41,2	128	2.094.814	17,98	70
KDK							2.797.624	24,02	89

rağmen önceki genel seçimlere nazaran daha düşük olmuştur. Şiiilerde seçimlere olan ilginin azalmasını açıklamak için şu nedenler ileri sürülebilir:

1. Şii din adamları sürekli olarak siyaset kurumunu ve siyasileri eleştirmektedir. Irak Şiiiliğinde geleneksel olarak devlet işlerinden uzak durma ekolü güçlüdür. Ancak, özellikle Şiiiler iktidarı ele geçirdikten sonra yaşanan yoğun yolsuzluklar, halkın temel ihtiyaçlarının giderilememesi ve beklentilerin karşılanmaması Şii Araplar arasında zaten şüpheyle bakılan siyaset kurumundan

lindeki siyasi meselelerden ziyade günlük yaşamın zorluklarını öncelikli hala getirmeleri siyasi ateşi düşürmüştür.

3. Kürt grupların aksine Şiiiler arasında herhangi bir grup tam olarak otoriteyi elinde tutmadığı için halkı mobilize edecek araçları devreye sokamamıştır. Gruplar arasındaki mücadelenin yaratılabileceği mobilizasyon gücü ise halkın siyasete ilgisinin düşmesi nedeniyle etkili olmamıştır.

Ancak Şiiilerin seçim performansını belirleyen asıl olgu halkın seçime ilgisinin az olması değildir. Çünkü seçim barajı ve milletvekili sayısı vilayetler bazında belirlendiği için Şiiilerin çoğunlukta olduğu vilayetlerde sandığa kaç kişi giderse gitsin milletvekillerine büyük Şii partileri sahip olacaktı. Bu nedenle, ülke genelinde katılımın az olması Şiiilerin oylarının azalmasına ve gelecekteki seçmen davranışlarına ilişkin ipuçları vermesine rağmen başlı başına seçimin kaderini belirlemediği. Seçimin kaderini belirleyen olgu Şiiilerin seçime iki ayrı büyük listeye girmesidir.

Ashında Şii İslamcı partiler arasındaki güç mücadelesinin iki gruptan birine önemli bir darbe vurması kaçınılmazdı. Çünkü Vilayet Meclisi Seçimlerinin aksine bu yarış sadece Şiiiler arasındaki bir yarış olarak kalmayacak, Irak'ın genelindeki siyasi yapıyı etkileyecekti. Ancak, Irak'ta yaptığımız saha çalışmalarında edinmiş oldu-

Tablo9: Şiiilerin Yoğun Olduğu Vilayetlerde Seçimlere Katılım Oranları

Vilayetler	2005 Seçimleri	2010 Seçimleri
Babil	79,4	63
Bağdat	70,1	53
Basra	74,2	57
Zikar	71,9	60
Kerbala	70,4	62
Miysan	73,3	50
Musanna	66,1	61
Necef	72,8	61
Kadisiye	64,7	62
Vasit	68	60

Kapak Konusu

ğumuz izlenim, Şii partilerin Sünnilerin bölünmüşlüğüne aşırı derecede güvendiği ve Şiilerin çoğunlukta olduğu vilayetlerde başka partilerin milletvekili elde etme şansının bulunmadığını düşündüğü yönündeydi. Ancak ülke genelindeki seçim sonuçları İslamcı Şii partilerin bu beklentisinin gerçekleşmediğini göstermektedir. Sadece Şiilerin yoğun olduğu vilayetlerden gelecek milletvekillerine dayanarak bile iki ittifakın sonunda bir araya gelerek hükümet kurabileceği yaklaşımı Irakıye'nin güney vilayetlerden çıkarttığı 12 milletvekili ile çökmüştür.

Dahası, Irakıye'nin hem oy hem de milletvekili sayısı bağlamında seçimden birinci çıkması Iraklı Şiilerin işgal sonrası edinmiş olduğu iktidar psikolojisini etkilemiş gibi görünmektedir. Halen ittifak kurma şansı yüksek olan iki büyük İslamcı Şii listesinin hem oy hem de milletvekili toplamları Irakıye'ninkinden çok daha yüksek olmasına rağmen kendi içlerindeki bölünmüşlük ve güç mücadelesi devam ettiğinden birbirlerine karşı da seçimi kaybetmiş gibi yaklaşmaktadırlar. Ancak nedeni her ne olursa olsun, 5 yıl önce yapılan seçimlerle başlayan seçimin galibinin Şiiler olması geleneği bu seçimle bozulmuştur.

Seçimin Irak siyaseti açısından bir diğer önemi ise büyük Şii listelerinin Şii Arapların çoğunlukta olduğu yerlerin dışında varlık gösterememeleridir. Bu durum, belli bir kesime hapsediklerini ve Irak'ın genelini kapsayamadıklarını göstermektedir. Bu olgu, özellikle Iraklılık ve merkezîyetçilik vurgusu yapan Maliki açısından ele alındığında başarısızlık olarak nitelenebilir. Bundan sonra Maliki'nin Sünni Araplar, Türkmenler veya Kürtlerden de destek alan ulusal çapta bir figür olduğu iddiasını desteklemek hiç de kolay olmayacaktır. Aslına bakılırsa bu durum bir sene içinde Maliki'nin ulusal lider olduğu iddialarının çöktüğü anlamına gelmektedir. Öte yandan,

KDK ülke genelinde ikinci olmasına rağmen ileride de görüleceği gibi Şii Arapların çoğunlukta olduğu vilayetlerde büyük bir oy patlaması yaşadığı da görülmektedir.

Sonuçların ülke siyasetindeki en önemli etkisi, hükümetin kurulmasına ilişkin ortaya çıkmaktadır. Irakıye'nin birinci parti çıkmasıyla birlikte ortaya çıkan en önemli tartışmalardan biri hükümetin kim tarafından kurulacağına ilişkindir. Irak Anayasası'nın 76. maddesine göre hükümet kurma görevi cumhurbaşkanı tarafından meclisteki en geniş gruba verilecektir. Yapılan tartışmalar sonucunda bu grubun seçim sonucuna göre mi yoksa seçimden sonra meclis içinde mi oluşacağına karar verilememiş ve konu yüksek mahkemeye taşınmıştır. Yüksek Mahkeme kararında blokun seçim sonucuna göre oluşmasına gerek olmadığı meclis oluştuktan sonra da yeni kurulabilecek bir blokun en geniş blok olabileceği belirtilmektedir.⁴ Bu durum hala Şii listeleri hükümeti kurma konusunda en güçlü partiler yapmaktadır. Ancak ileride de ele alınacağı gibi Şii partilerin Irak genel siyaseti içindeki yerini ve hükümet kurma senaryolarını belirleyecek olan faktör Şii grupların kendi arasındaki güç mücadelesi olacak gibi görünmektedir.

Seçimin Şiiler Arasındaki Güç Mücadelesine Etkileri

Seçim sonuçları Şiiler arasındaki güç mücadelesi açısından incelendiğinde karşımıza şu tablo çıkmaktadır:

1. Maliki, seçimden birinci çıkmamasına rağmen Şiiler arasında birinci konumda olduğunu bir kez daha ispat etmiştir. Diğer Şii partilerin biraya gelmesiyle oluşan ittifaktan 700.000 oy ve 19 milletvekili fazla kazanan Dava Partisi'nin şu an için İslamcı Şii Araplar arasında en önemli parti olduğu görülmektedir. Bazı istatistikler in-

Tablo 10: 2009 Vilayet Meclisi Seçimlerinde Şii Partilerin Aldıkları Oyların Dağılımı

Parti	Toplam Oyu	Oy Oranı (%)	Toplam Sandalye
KDK	1.362.594	19,1	126
Mihrap Şehidi Listesi (İİYK)	482.800	6,8	52
Bağımsız Özgür Hareket (Sadr)	434.849	6,1	43
Ulusal Reform Akımı (Caferi)	273.130	3,8	23
Fazilet Partisi	140.648	2,0	6
Toplam	2.694.021		250

Irak Ulusal İttifakı beklenen performansı sergileyememiştir. Üç vilayette Kanun Devleti Koalisyonu'nu geride bırakmasına rağmen Maliki karşısında açık bir yenilgi almıştır. Bu seçim yenilgisi bu grubu oluşturan partilerden özellikle Irak İslam Yüksek Konseyi'ni olumsuz etkilemiştir.

celendiğinde bu gerçek daha net bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Tablo 11: KDK ile IUI'nin Oy Sayılarının Karşılaştırılması

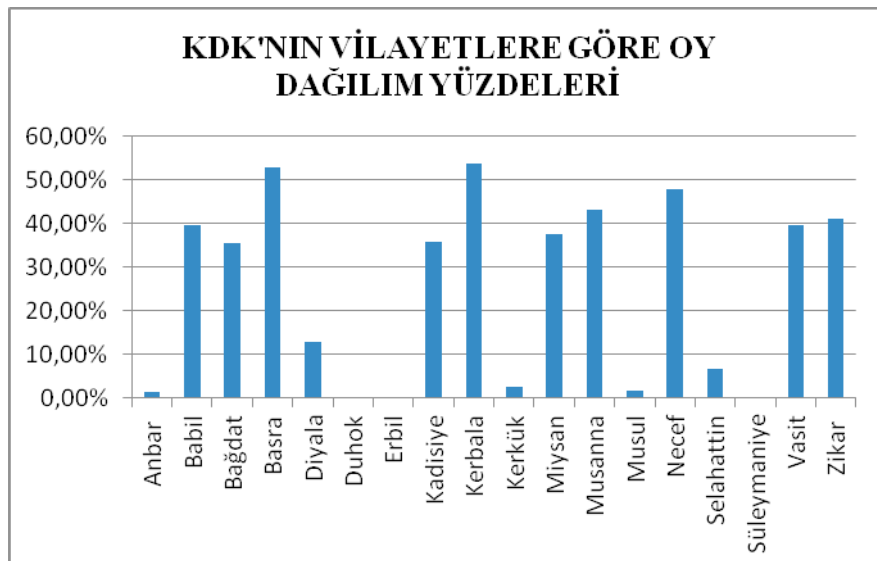
	2009	2010
Kanun Devleti Koalisyonu	1.362.594	2.797.624
Irak Ulusal İttifakı	1.331.427	2.094.814

KDK, bir yıl önce yapılan Vilayet Meclisi seçimlerine göre 1 milyon 400 binden fazla oy kazanmıştır. Bunun 13.000'lik bir kısmı Vilayet Meclisinin yapılmadığı Kerkük'ten geldiği görüldüğünde KDK'nin oy miktarındaki artış dikkat çekicidir. Dahası bir yıl önce yapılan seçimde Şiilerin çoğunlukta olduğu 10 vilayetin 9'unda birinci gelen KDK, sadece Bağdat, Basra, Zikar ve Kadisiye'de oyların yüzde 20 sinden fazlasını alabilmiştir. Oysa, KDK, bu seçimde Şiilerin çoğunlukta olduğu vilayetlerde en az yüzde 35

oranında oy almıştır. Bazı vilayetlerde ikinci kalmasına rağmen Vilayet Meclisi seçimlerine göre oylarını büyük oranda artırmıştır.

2. IUI, beklenen performansı sergileyememiştir. Üç vilayette KDK'yı geride bırakmasına rağmen Maliki karşısında açık bir yenilgi almıştır. Önceki iki seçimin galibi olan Bİİ'nin mirasçısı olarak Irak siyasetinin en güçlü aktörü görüntüsü çizen IUI'nin almış olduğu seçim yenilgisi bu grubu oluşturan partilerden özellikle İYK'yi olumsuz etkilemiştir. Bunun üç temel nedeni olduğu söylenebilir: Bir kere IUI'nin asıl unsuru olarak İYK görülüyordu. Bu nedenle İYK'nin KDK'ya ya da El Hekim grubunun Maliki'ye yenildiği görülmektedir. İkincisi IUI'nin aldığı milletvekilliklerinin yarısından çoğunu İYK'nin bu ittifak içindeki en güçlü rakibi olan Sadrcılar kazanmıştır. Toplamda 70 milletvekiline sahip olan IUI'nin 40 milletvekili Sadrcılara 21 milletvekili ise İYK'ya mensuptur. Bu durum IUI'nin kendi başını çektiği koalisyon içinde geriye düştüğünü ve yenil-

Grafik 1: Kanun Devleti Koalisyonunun Vilayetlere Göre Oy Dağılımı (%)

Kapak Konusu

Seçimlerin en büyük sürprizlerinden birini Muktada Sadr yaptı. Sadr, Şii listesi içindeki dengeleri alt üst ederek 39 milletvekili çıkardı.

Tablo 12: Son 2 Genel Seçimde Şii İttifakında Giren Partilerin Milletvekili Sayısı

	Aralık 2005	Mart 2010	Değişim
İİYK-Bedr Örgütü	36	21	-15
Sadrcı Hareket	29	40	+11
İslami Fazilet Partisi	15	7	-8
İslami Dava Partisi	13	89	+76
İslami Dava Partisi Irak Örgütü	12	?	?
Bağımsızlar	25	-	-25
Ulusal Reform Hareketi	-	1	+1
Irak Ulusal Kongresi	-	1	+1
Toplam	130	159	

diğini göstermektedir. Üçüncüsü ise İİYK artık oyun kurucu olmaktan çıkmıştır. Sahip oldukları milletvekilleri sayesinde ülke siyasetinde denge rolü oynamaları nedeniyle önemini korumasına

rağmen İİYK'nin geçmişteki oyun kurucu pozisyonunu kaybetmesi gelecek seçimlerde kaderini belirleyecektir. Toplamda 70 milletvekiline sahip olan listenin içindeki dağılım ise gelecekte

Kapak Konusu

Şii Araplar arasındaki güç mücadelesinin hangi gruplar arasında geçeceğinin açık bir göstergesidir.

3. IUİ'ni daha büyük bir açmazdan kurtaran olgu Irakiye'nin seçimi birinci bitirmesidir. Çünkü, Maliki'nin IUİ'ye karşı açık bir zaferi bulunmasına rağmen iktidarı elinde tutabilmesi için diğer Şii grupların desteğine muhtaç olduğu bir durum ortaya çıkmıştır. Maliki'nin diğer Şii partilerine olan ihtiyacı başta IUİ'nin galibi olan Sadrcılar olmak üzere bu listenin pazarlık gücünü büyük ölçüde artırmıştır. Bu durum aslında Şiiler içinde bir kısır döngü yaratmıştır. Şii partilerin seçime ayrı gitmesinin nedeni Maliki'nin kendi listesine olan inancı ve başbakanlık ve bakanlık dağılımlarında taviz vermeden Şiiler içinde iktidarı tekelleştirme isteğidir. Ancak, Maliki, kendisi açısından bakıldığında kaydettiği oy artışıyla önemli bir başarıya imza atarken, öte yandan Irakiye'nin başarısı nedeniyle ikinci konuma düşmesi onu istemediği kadar zayıf bir şekilde pazarlık masasına oturtmaktadır.

4. Seçime damgasını vuran en önemli olgulardan birisi, bundan sonra büyük olasılıkla Şiiler arasındaki güç mücadelesinin Sadr Hareketi ile Dava Partisi arasında ya da Maliki ile Sadr arasında geçecek olmasıdır. Aslında her iki hareket de kendi içinde değişik gruplara ve önemli hiziplere sahiptir. Her ne kadar babasından aldığı miras ve karizmatik önderlik vasfıyla hareketin lideri konumunda olsa da, Sadr Hareketi'nin içinde çeşitli gruplar bulunduğu ve bir taban hareketi olarak Sadrcıların lider sultanı altında kalmak istemediği bilinmektedir.⁵ Nitekim kendisini bir taban hareketi olarak nitelemesinin bir sonucu ve belki de gereği olarak Sadr Hareketi hem seçimden önce milletvekillerinin belirlenmesi⁶ sürecinde hem de başbakan adayının belirlenmesi sürecinde kendi tabanında oylama ve yoklamalar yapmıştır.⁷ Aslında hükümet pazarlıklarında Sadr Hareketi'ne gücünü veren unsurlardan birisi de budur. Sadr'ın da bu sorumluluğu tek başına kaldırmak istemediği görülmektedir. Çünkü Irak siyasetinin en kilit aktörü konumuna yükselse de hala iktidar sahibi olmaktan uzaktır. Bu durum, Sadr Hareketi içindeki çeşitli kanatların farklı tepkilerine karşı bir çeşit kalkan vazifesi

görebilir. Sadrcılar Maliki'den hoşlanmadıklarını Bağdat ve Basra operasyonları sırasında onlarca taraftarlarının ve milislerinin öldürüldüğünü veya tutuklandığını unutmamakta ve Maliki'nin başbakanlığını istemediklerini dile getirmektedir. Öte yandan, Sadrcıların iktidarın Şiilerin elinden gitmesini isteyecekleri de söylenemez. Çünkü Maliki'den önce Allavi'nin başbakanlığı döneminde Kufe'de yapılan operasyonları da unutmamaktadırlar. Ayrıca, Sadrcıların oylamasında Maliki'nin de isminin yer almasından bazı pazarlıklar sonucunda Sadrcıların hala son noktada Maliki'ye destek vermesi olasılığı bulunduğu görülmektedir. Ancak Sadrcıların Maliki'nin başbakanlığı konusunda diretmesi ve hükümeti kuramayacak bir hale gelmeleri Dava'da da sorunlar yaratabilir. Çünkü bilindiği kadarıyla Dava Partisi Maliki'nin aşırı güçlenmesinden pek de memnun değildir. Uzun bir siyasi geçmişi olan ve her zaman kendi içinde değişik liderlikler ve gruplar üreten Dava Partisi, tek kişinin otoritesi altına girmeyi pek de istememektedir. Bu noktada kritik husus, Dava Partisi'nin Maliki'yi ne kadar destekleyeceğidir. Sonuna kadar direktip Maliki olmazsa biz de yokuz yaklaşımı, Maliki'yi güçlü kılacaktır. Ancak, bazı Dava üyelerinin Maliki başbakan olmasa bile hükümetin içinde yer almak isteyeceği düşünülebilir.⁸ Nitekim bazı partililerden bu durumun sinyallerinin gelmeye başladığı dile getirilmektedir.⁹

5. Maliki'nin başarısı paradoksal olarak onu zayıflatmaktadır. Eğer, KDK Şiiler arasında birinci gelmeseydi ve Maliki kültü Şiiler arasında güçlenmeseydi. Diğer Şii partilerin Maliki'den duyduğu korku azalabilirdi. Ancak, seçim sonuçlarına bakıldığında ilginç olan bir husus görülmektedir. Tüm listelerin oyları analiz edildiğinde adayların aldıkları oylar ile listelerin aldıkları oylar arasında büyük bir fark olmadığı göze çarpmaktadır. Yani seçmenler çoğunlukla liste ile birlikte adayı da seçmişler ya da adaylar yüzünden listelere oy vermişlerdir. Aday-liste ilişkisi içinde diğerlerinden en farklı olan liste KDK'dır. Aday-liste ilişkisi kurularak oylar incelendiğinde tüm Iraklı partiler içinde adayların listelerden daha az oy aldığı liste KDK'dır. Bu da seçmenlerin KDK'ye oy verirken aday kadar hatta bazen daha fazla listeye yani listenin liderliğine/lider

Kapak Konusu

kültüne yakın olduklarını göstermektedir. Bu durum Maliki'nin lider olarak daha önemli bir konuma geldiğini göstermekle birlikte bu konuma yükseldikçe daha fazla hedef haline geldiğini göstermektedir.

Özetle, Şii Arapların seçime ayrı listelerle girmeleri onları son 5 yılda bırakmadığı kadar güçlü bir durumda bırakmıştır. Seçimdeki birinciliği, işgalden beri yönetimden dışlamak istedikleri gruplara kaptırırken, kendi içlerinde daha çetin bir güç mücadelesine kapılmışlardır. Ancak, ayrıntıları hükümet senaryolarında ele alınacağı gibi hala Şii Arapların hükümet kurma şansı çok yüksektir. Yine de bu hükümet ne Maliki'nin ne Sadr'ın ne de El Hekim ailesinin seçimden önce görmek istediği hükümet ve güç paylaşım senaryolarını yansıtabilecektir.

Seçim Sonuçlarının Kürtler Açısından Değerlendirilmesi

Daha önce de belirttiğimiz gibi yalnızca ülkedeki farklı etnik ve mezhepsel gruplar arasındaki bir siyasi mücadele şeklinde geçmeyen Mart 2010 seçimleri, Kürtler için de en az iki ana kategoride değerlendirilmelidir. Bu kategoriler, Kürtlerin Irak'taki güç dengesindeki yeri ve seçimin Kürtler arasındaki siyasete etkileri olarak sıralanabilir.

Seçimin Kürtlerin Irak'taki Güç Dengesi İçindeki Yeri Açısından Etkileri

İşgalden sonra Bağdat'taki güç dengesi içinde yer almayı ve burada sağladıkları faydayı ve kaynağı kuzeydeki bölgesel yönetimin inşasında kendileri için en önemli araç olarak gören Kürtler, son seçime de bu düşünce temelinde yaklaşmıştır. Bağdat'ta bulunmak, hükümette yer almak veya kritik anlarda ön plana çıkmak Kürtler için sadece sembolik önem taşımamaktadır. Kürtler için Irak hükümetinde elde ettikleri konumlar hem işgalden sonra Irak'taki kazanımlarını korumak ve ilerletmek, hem de ABD ile ilişkilerini geliştirmek için kritiktir. Siyasi alanda elde ettikleri gücü dış destek ile taçlandıramadıkları sürece nihai amaçlarına veya güncel politik hedeflerine ulaşamayacaklarını tarihsel tecrübelerle kavrayan Iraklı Kürtler için Irak siyasetinde denge rolü oynamak olmazsa olmazdır. Bu rol Kürtlere

her şeyden önce ABD ile ilişkilerini hiç olmadığı kadar iyileştirme fırsatı getirmiştir. Tarihi eskilere dayanan bu iyi ilişkiler kurma çabası 1970'li yılların başında kısa bir süreliğine başarılı olmuş, ancak aynı on yılın ortalarından itibaren ABD'nin Kürtlere desteği azalmıştır. 1991 yılında "güvenli bölge"nin kurulmasından sonra gelişen ABD ile Iraklı Kürtler arasındaki ilişkiler, 2002 yılının ortalarından itibaren Kürtler açısından altın çağına girmiş ve uzunca bir süre devam etmiştir. İşgalin başından itibaren ABD'nin Irak'taki en iyi müttefiki olarak görülen Kürtler aşırı taleplerden (bağımsızlık) kaçındığı ve ABD'yi köşeye sıkıştırmadığı sürece bu konumunu sürdürmüştür. 2007 yılının başlarından itibaren bu ilişkide Kerkük ve merkezi hükümetle yaşanan sorunlar yüzünden bazı gerilemeler görüle bile hala ABD'nin Iraklı gruplar içinde en iyi ilişkiye sahip olduğu grubun Kürtler olduğu söylenebilir. Bu nedenle Iraklı Kürtler açısından seçimin sonucunda kilit rol oynamayı sürdürmek ABD nezdindeki önemlerini korumak anlamına gelmektedir.

Öte yandan Kürtlerin Bağdat'ta oynamak istedikleri rol sadece diğer devletlerle ilişkiler bağlamında ele alınmamalıdır. Kürtler açısından ele alındığında seçim süreci ve sonuçları, aynı zamanda Irak'ın geri kalanında kendisine karşı birleşmiş düşman güçlerin oluşmasını engellemek açısından da önemlidir. Merkezi hükümette Kürtlerin taleplerine karşı birleşmiş, işgal sonrası kazanımlarını siyasi yollarla ya da güç kullanarak geri çevirmeyi hedefleyen güçlü ve aşırı merkezîyetçi bir iktidarın oluşması Kürtlerin en önemli kaygılarından birisidir. Bu iktidar ister Sünni ister Şii olsun hangi siyasi grupların bir araya gelmesiyle oluşursa oluşsun Kürtler için çok büyük bir sorun teşkil edecektir. Bu nedenle seçimin önemini bilen Kürtler ülkedeki diğer gruplara göre seçime daha fazla ilgi göstermiştir.

Irak genelinde seçime katılım oranlarının en yüksek olduğu yerler kuzeyde Kürtlerin yaşadığı bölgeler olmuştur. Bu vilayetlerde seçime katılımın yüksek olmasının nedenleri şöyle sıralanabilir:

Seçim sonucunda ülkenin siyaseti yeniden şekillenirken Kürtler için bu seçimin sonuçları üç ana konu çerçevesinde önem kazanmaktadır: Musul'daki durum, Kerkük'teki durum ve hükümetin kurulmasında Kürtlerin rolü.

Tablo 13: Irak Bölgesel Kürt Yönetimi'nde Seçime Katılım Durumu

Vilayetin Adı	Seçime Katılım Oranları (%)	Kullanılan Oy Sayısı
Erbil	76	685.875
Duhok	80	437.386
Süleymaniye	73	834.456

1. Kürtler için en önemli ulusal meseleler olarak görülen 140. maddenin uygulanması, petrol yasası, peşmergelerin durumu gibi konularda hala çözüm sağlanamaması özellikle eğitilmiş ve aydın Kürtler için seçimi önemli kılıyordu. Bu meselelerin Kürtler için ne kadar önemli olduğu sadece seçime katılımında değil aynı zamanda halkın genel seçimdeki oy verme tercihlerinde de görülmektedir.

2. Kürtlerin en güçlü partileri olan KDP ve KYB seçimin ne kadar çetin geçeceğinin farkındaydılar. Ülkedeki genel güç dengesini çok iyi bilen bu partiler, seçimin sonucunda ortaya çıkacak olan tabloda iyi bir konum elde edebilmek için azami sayıda milletvekili sahibi olmaları gerektiğinin bilincindeydi. Özellikle 2009 yılında Başbakan Maliki ile yaşadıkları gerilimlerde Bağdat'ta destek bulamamaları onları endişelendirmişti. Normal şartlarda kuzeydeki üç vilayetteki neredeyse tüm sandalyeleri toplayan ve buna Musul, Kerkük ve Diyala'dan da eklemeler yapan KDP-KYB ittifakı bu seçimde güçlü bir Sünni Cephesi ile yarışacağını biliyordu. Üstelik, bu sefer içeride de rakipler vardı. Bu tablo yüzünden Kürtler kendi aralarındaki sorunların genel seçimde bir yana bırakılması ve tek bir listeye seçime gidilmesi yönünde çaba sergiledi.¹⁰ Ancak bunu başaramayınca seçime vargüçleriyle asıldılar.

3. Bu seçim sadece Kürtlerin Bağdat'taki durumunu belirlemesi açısından değil, aynı zamanda Temmuz 2009'da Irak Bölgesel Kürt Yönetimi'nde (IBKY) gerçekleşen Kuzey Irak'taki parlamento seçiminin devamı olarak görüldüğü için de katılım diğer bölgelerden yüksek oldu. Son yıllarda kuzeyde kutuplaşmaya başlayan siyasetin ürettiği güç mücadelesi partilerin tek bir liste altında birleşmemesinin en önemli nedenlerinden birisiydi. Buna ek olarak vilayetlerin birer seçim bölgesi olarak ele alınması ve barajın vilayet bazında belirlenmesi küçük parti ve listelerin de milletvekili çıkartmasına olanak tanıyordu. Dolayısıyla Temmuz 2009'daki seçim sonuçlarına bakan bazı partiler seçime ayrı gitmeleri durumunda dahi seçilme şansları olduğunu görmüştü. Bu nedenle, kuzeydeki bölgesel seçimde başlayan güç mücadelesini genel seçime taşıyabilmişlerdir. Bu durum Kürt partiler arasındaki güç yarışını tetiklemiş ve grupların seçime daha yoğun olarak katılmasını sağlamıştır.

Iraklı Kürtlerin nüfusun çoğunluğunu oluşturduğu veya yoğun olarak yaşadığı bölgelerdeki yüksek katılıma rağmen ülke genelinde kazandığı milletvekili sayısının önceki seçimlere göre hem cari hem de nisbi olarak azaldığı söylenebilir. Irak'ta işgalden sonra ilk seçimin yapıldığı Ocak 2005'te Kürtler seçime iki ayrı listeye girmişti. Bu listelerden birincisi KDP ve

Kapak Konusu

KYB'nin başını çektiği Kürdistan Demokratik Vatansever İttifakı (KDVI) diğeri ise liderliğini o dönemde Ali Abdülaziz'in yaptığı Kürdistan İslami Grubu'yu (KİG). Ocak 2005 seçiminde KDVI 2 milyon 175 bin 551 oy alarak 75 milletvekili çıkartırken, KİG ise 60 bin 592 oyla iki sandalye kazanmıştı. Yani, Ocak 2005 seçiminde Irak genelinde Kürt partiler toplamda 2 milyon 236 bin 143 oy alarak 77 milletvekiline sahip olmuştu. Aynı yılın sonunda Aralık 2005'te yapılan ikinci genel seçimde ise KDVI 2 milyon 642 bin 172 oyla 53 milletvekili çıkartırken seçime ayrı bir listeye giren KİB 157 bin 688 oyla beş milletvekiline sahip olmuştu. Böylece Kürtler Irak Parlamentosu'nda toplamda 58 sandalyeye ulaşmıştı. Ocak 2005 seçimine göre Aralık 2005 seçiminde yaklaşık 500.000 oy fazla alan KDP-KYB ittifakı seçim sonrası yapılan anlaşmalar ve bazı gelişmeler sonucunda görel olarak daha az milletvekili elde etmişti. Bununla birlikte Kürtler, seçimin galibi olan Şiilerin Birleşik Irak İttifakı'nın ancak 128 milletvekili çıkarılması nedeniyle, hükümetin kurulmasında çok önemli bir rol oynamışlar ve önemli kazanımlar sağlamışlardı.

Bu seçimde ise daha seçim başlamadan önce Kürt partilerin önceki seçimlere göre dezavantajlı olduğu görülmüyordu. Ülke genelinde nüfus artışına bağlı olarak vilayetlere tahsis edilen sandalye sayısı arttırılırken büyük tartışmalar yaşanmıştı. Parlamento'daki sandalye sayısı 275'ten 323'e yükselirken (yani 48 sandalye artarken) kuzeydeki IBKY'nın kontrol ettiği vilayetlerdeki artış sadece üçtü. Bu yeni denklemin Irak Parlamentosu'ndaki ağırlıklarını etkilemesi nedeniyle Mesut Barzani seçimleri boykot etmekle tehdit etmişti.¹¹ Seçim yasasının veto edilmesinden sonra yapılan küçük değişiklik de Kürtlerin yeni Parlamento içindeki kaybını çok fazla etkilemedi. Kuzeydeki üç vilayetin toplam sandalye sayısı 41'de kaldı. Buna, Kürtlerin milletvekili çıkartabileceği Musul, Kerkük ve Diyala vilayetlerinde geçen seçimlerde karşılaşmadığı yoğun yarış da eklenince önceki seçimlere göre daha az milletvekili sahip olacakları açıktı. Ayrıca önceki seçimlere en fazla iki ayrı listeye giren Kürt grupların bu seçime dört ayrı listeye girmesi Kürtlerin Irak Parlamentosu'nda hem

nisbi hem de cari olarak daha az temsil edilmesine yol açtı. Kürt grupların yaptığı hesaplara göre kuzeydeki IBKY'nın dışındaki oylara bakıldığında Kürtlerin dört ayrı liste halinde seçime girmesinin KİL listesine Kerkük'te 2, Diyala ve Musul'da ise birer sandalyeye mal olduğu ileri sürülmektedir.¹²

Tablo 14: Kürt Partilerinin Seçimlerde Aldıkları Toplam Oy ve Milletvekili Sayısı

	Ocak 2005	2005 Aralık	Mart 2010
Toplam Oy Sayısı	2.236.143	2.642.172	2.470.520
Toplam Milletvekili Sayısı	77	58	57

Sonuçta, 2005 seçiminde Birleşik Irak İttifakı'ndan sonra ülke genelinde ikinci olan Iraklı Kürtler, bu seçimde listeler arasındaki ittifak ilişkileri, seçim sisteminin etkisi ve kendi aralarındaki bölünmüşlük nedeniyle ancak dördüncü sıraya yerleşebilmiştir. Toplamda 57 milletvekiline sahip olan dört Kürt listesinin arasında en büyüğü 43 (42 seçilen, bir ulusal bakiye olmak üzere) ile KİL olmuştur. Ayrıca azınlık kotasından seçilen milletvekillerinden üçünün de Kürt gruplara yakın olduğu söylenebilir. Seçimde diğer partilerin birbirlerine yakın oy alması ve seçimin sonucunda yeni hükümetin çok hassas dengeler ve çetin pazarlıklarla kurulacağını ortaya çıkması önceki seçimlerden daha az milletvekili almasına rağmen KİL'in önemini korumasına neden olmuştur.

Seçim sonucunda ülkenin siyaseti yeniden şekillenirken Kürtler için bu seçimin sonuçları üç ana konu çerçevesinde önem kazanmaktadır: Musul'daki durum, Kerkük'teki durum ve hükümetin kurulmasında Kürtlerin rolü.

Seçimin en gergin geçtiği vilayetlerden birisi olan Musul'daki seçim sonuçlarında büyük bir sürpriz yaşanmamıştır. Musul'da önceki seçime göre bir miktar oy kaybı yaşayan Kürt partileri yine de sekiz milletvekili çıkartmayı başarmıştır. Ayrıca Musul vilayetinden çıkan Şebek adayın KDP'nin 14. Şubesinin Başkanı ve yine Hıristiyan

Kapak Konusu

bir kısmının sandığa gitmediği görülmektedir. Bunun muhtemelen en önemli nedenlerinden birisi Kerkük'e iş, ev ve daha iyi bir yaşam vaadiyle getirilen binlerce insanın beklentilerinin karşılanamamış olması nedeniyle sandığa gitmemeleridir. Aslında Kerkük'teki seçim sonuçları iki açıdan değerlendirilmelidir. Hukuki açıdan bakıldığında, seçim yasasının 6. Maddesi gereği bu seçimdeki verilerin (yani seçmen kütüklerinin) gelecekteki başka seçimler için bir kanıt teşkil etmeyeceği belirtilmelidir. Siyasi olarak bakıldığında ise şehirde Arap-Türkmen koalisyonu olarak adlandırılabilir Iraklıya bileşenleri Kürt partilerine karşı galip gelmiştir. Kerkük'teki politik ve psikolojik atmosferi yakından etkileyecek bu gelişme önümüzdeki dönemde şehrin yönetimine ilişkin yapılacak olan düzenlemelerde etki yaratabilecektir. Daha da önemlisi, Kerkük'ü kuzeydeki bölgesel yönetime bağlama iddiasının bu seçim sonuçlarından büyük bir darbe aldığı söylenebilir. Yukarıda belirtildiği gibi bu seçimle bundan sonraki seçimler arasında hukuki bir bağ bulunmamasına rağmen şehirdeki oy toplamlarına bakıldığında bütün Kürt partilerinin toplamda aldığı oyların Kürt olmayan partilerden az olması, şehirde bir grubun çoğunluk sağladığına ilişkin iddiaları zayıflatmıştır. Özetle, seçim Kürt grupların Kerkük'teki iddialarının gerçekçi olmadığını bir kez daha göstermiştir. Bu anlamda bakıldığında seçimin Kürtler açısından en sıkıntılı yanı Kerkük'teki sonuçlar olmuştur. Ayrıca ileride de ele alınacağı gibi, seçimden en güçlü çıkan partilerin Irak'ta güçlü bir merkezîyetçiliği savunan partiler olması da, seçim sonrasındaki siyasal atmosferin Kerkük'ün kuzeye bağlanması umutlarını sona erdireceği söylenebilir.

Seçimin Kürtlerin genel Irak siyasetindeki etkilerini değerlendirmek için incelenmesi gereken son nokta, Kürtlerin yeni hükümetin kurulması sürecindeki rolüdür. Seçim sonuçlarına ilişkin bilgilerin açıklanmaya başlamasıyla birlikte neredeyse tüm önemli partilerin Kürtlere temsilci gönderdiği ve kendi hükümetleri içinde yer alması için onları ikna etmeye çalıştığı görülmüştür. Koalisyonunda Kürt gruplarla özellikle Musul ve Kerkük'te büyük sorunlar yaşayan Arap partilerini bulun-

duran İyad Allavi ile Tarık Haşimi'nin yanı sıra seçimden ikinci ve üçüncü olarak çıkan Hukuk Devleti Koalisyonu'nun lideri Nuri Maliki ve Irak Ulusal İttifakı'nın Kürtlere temsilciler gönderdiği bilinmektedir.¹⁸ Seçim sonuçları her halükarda Kürtlerin hükümete desteğini hayati hale getirmektedir. Bu nedenle KİL önceki seçime göre önemli miktarda milletvekili kaybetmesine rağmen hükümetin kurulmasında büyük bir rol oynayacağı için başarılı olduğunu düşünmektedir. Hükümet kurmadaki rolleri nedeniyle kendilerini İngilizce tabirle "kingmaker" olarak tanımlayan Iraklı Kürtler, hükümete girmek için bazı şartlar öne sürmektedir. Bu şartların başında uzun süredir tartışmalı olan ve Sünni Araplar ve Türkmenler için olduğu kadar birçok Şii Arap için de geçerliliğini yitiren Irak Anayasası'nın 140. maddesinin uygulanması gelmektedir.¹⁹ Hükümet senaryoları ileride daha ayrıntılı değerlendirilecektir. Ancak bu noktada şu söylenebilir: Iraklıya'nın seçimden başarıyla ayrılması Kürtleri bir yandan koalisyon pazarlıklarında daha önemli kılmıştır. Ancak Kürtlerin pazarlık gücü sınırsız değildir. Kürtlerin, kapılarını çalabilecek Iraklıya ya da Şii ittifakının önerileri karşısında direktme şansları çok da yüksek değildir. Çünkü, hükümeti kuracak partilerin Kürtlere ihtiyacı olduğu kadar Kürtlerin de bu partilere ihtiyacı bulunmaktadır. Iraklıya'yı oluşturan partilerin özellikle Musul ve Kerkük konularında Kürtlerin talepleriyle açıkça uyuşmayan bir durumda olmaları Iraklıya ile Kürtler arasında bir koalisyon kurulmasını güçleştirmektedir. Ayrıca bu şehirlerdeki seçimleri Iraklıya'nın kazanmış olması Arapların elini güçlendirmektedir.²⁰ Her ne kadar Allavi ve Haşimi ile Kürt partiler ve liderliği arasındaki ilişki çok iyi olsa da, Iraklıya'yı oluşturan seçmen tabanının büyük bir kısmının Kürtlerin az önce sayılan konulardaki taleplerine şüpheyle bakıyor olması bu koalisyonun kurulmasını güçleştirmektedir. Bu durum, son dönemde Kerkük ve petrol yasası gibi nedenlerle Şiiler ve Kürtler arasındaki ilişkiler gerginleşmesine rağmen yine de Şiiler ile Kürtler arasındaki koalisyonu daha olası kılmaktadır. Ancak herhalde Kürtlerin istekleri arasında en kabul edilebilir olanı Celal Talabani'nin yeniden cumhurbaşkanı seçilmesi olacaktır. Kürtler açısından son de-

Seçimler KDP açısından Kürtler arasındaki en güçlü parti olduğunu ispatlama, KYB açısından hayatta kalma, Goran açısından rüştünü ispatlama, İslamcı partiler açısından ise tekrar ana muhalefet olma anlamına geliyordu. Sonuçlar KDP ve İslamcıların kazananlar safında olduğunu göstermektedir.

rece stratejik olan cumhurbaşkanlığı makamı sembolik olmaktan öte, sahip olduğu veto yetkisi nedeniyle stratejiktir. Ancak Kerkük ve tartışmalı bölgeler ve petrol yasası konusunda çok fazla ısrar etmeleri Kürtler'e çok fazla sonuç getirmeyebilir. Her ne kadar hükümet kurma görevini alan partiler mümkün olduğunca çok partiyi yanlarına alarak mecliste sayısal problemi olmayacak geniş tabanlı bir hükümet arayışına girecek olsa da Kürtlerin bu sefer hükümetin kurulmasında kilit rol oynamada yalnız olmaması onları kısıtlayacaktır. Seçimden güçlenerek çıkan Sadr Hareketi hükümetin kurulmasında en az Kürt gruplar kadar kilit bir rol oynayacaktır.²¹ Sadr Hareketi'nin ciddi bir yükselişte olması ve bu hareketin Kerkük ve petrol meselesi gibi konularda Kürtlerin taleplerine olumlu yaklaşmalarını koalisyon pazarlıklarını daha kritik hale getirecektir. Özetle, KİL bir önceki seçime göre daha az milletvekiline sahip olmasına ve oylarında önemli bir düşüş yaşamasına rağmen Irak'ta hükümet kurma sürecinde önemini yitirmemiştir.

Seçimin Kürt Gruplar Arasındaki Siyasi Mücadeleye Etkisi

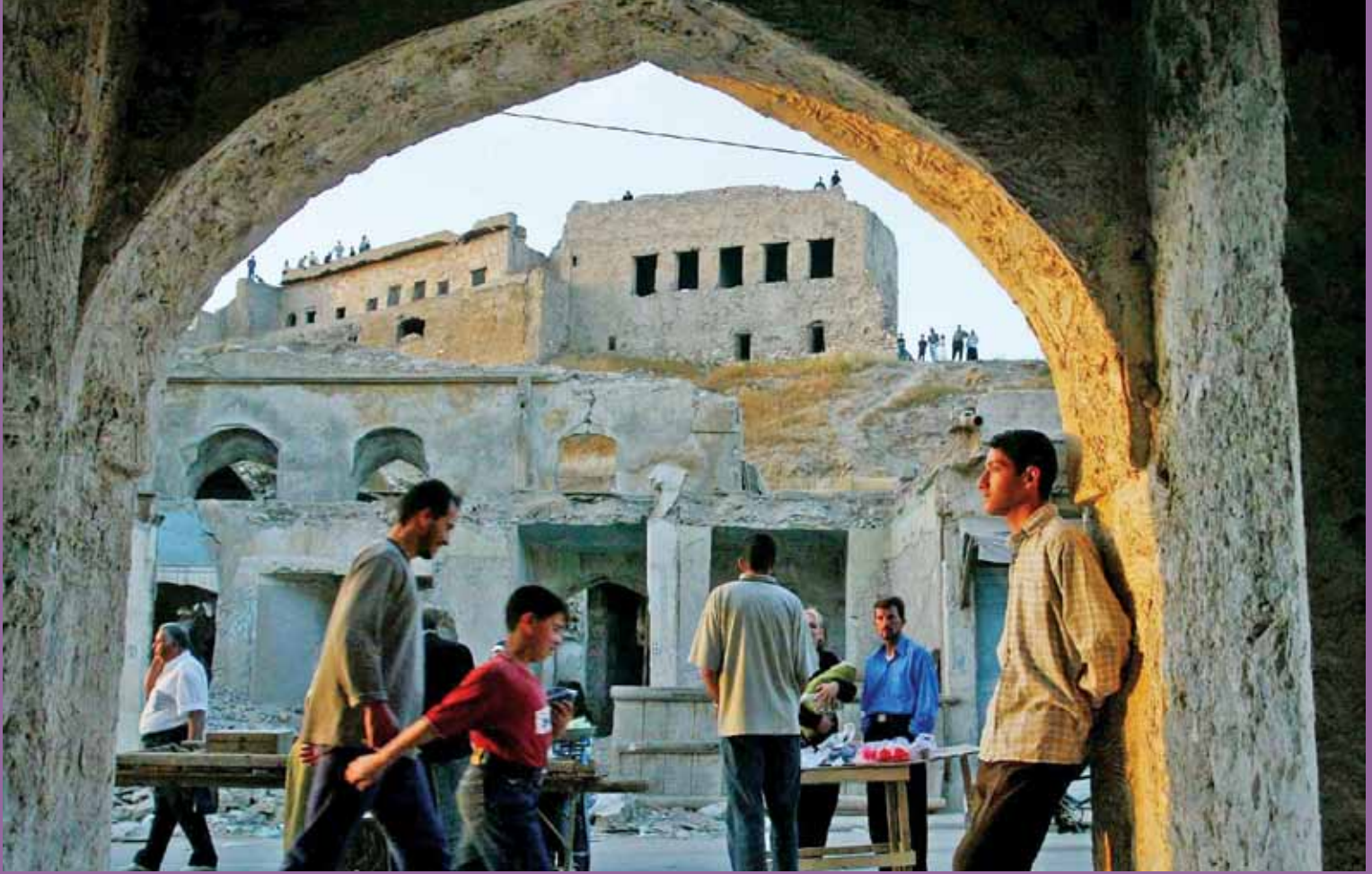
Yukarıda da belirtildiği gibi bu seçimin Kürt gruplar açısından bir önemi daha bulunmaktaydı. Kuzey Irak'ta iktidarı uzun süreden beri elinde bulunduran partiler ile son yıllarda yükselen ve çeşitlenen muhalif gruplar arasındaki rekabetin her geçen gün arttığı görülmektedir. Bundan önceki seçimlere en fazla iki listeye katılan Kürtlerin bu seçime dört ayrı listeye gitmesi bunu açıkça göstermektedir. Üstelik, Kürtleri ilgilendiren Irak çapındaki konularda listeler arasında büyük farklılıklar bulunmamasına rağmen muhalif partilerin az sayıda sandalye kazanmayı göze alarak siyasi varlıklarını kanıtlama çabası

içine girmeleri gelecekte kuzeydeki siyasi mücadelenin çok daha çekişmeli geçeceği anlamına gelebilir.

Seçim öncesi yoğun propaganda faaliyetlerinin yapıldığı ve Kürtlerin çoğunlukta olduğu ya da kontrol ettiği bölgelerde yaptığımız çalışmalarda gözümüze çarpan çeşitlilik muhalif partilerin siyasi faaliyetlerinin başarıyla sona ereceğinden umutlu olduklarının göstergesiydi. Özellikle, 25 Temmuz 2009'da yapılan bölgesel parlamento ve başkanlık seçimlerinde başta Goran (Değişim Hareketi) olmak üzere muhalefet partilerinin göstermiş olduğu performans Kuzey Irak'ta uzun yıllardır siyasi hayatı tekelleştiren iki partinin dışında da siyasi yaşam olabileceği sinyallerini veriyordu. Irak seçimi bu bağlamda ele alındığında, KDP açısından Kürtler arasındaki en güçlü parti olduğunu ispatlama, KYB açısından hayatta kalma, Goran açısından rüştünü ispatlama, İslamcı partiler açısından ise tekrar ana muhalefet olma anlamına geliyordu. Özellikle Goran ve KYB arasındaki çekişme seçimden önce had safhaya varmıştı. Öyle ki, her iki partinin de güçlü olduğu Süleymaniye'deki güç gösterileri çatışmaya dönüşmüştü.²² Kerkük'te birçok kez bu iki partinin taraftarları küçük çaplı olaylarda karşı karşıya geliyordu. İki parti arasındaki mücadelenin özellikle KDP'nin Kürtler arasındaki liderliğini daha da pekiştireceği yorumu da yapılıyordu. Nitekim, seçimin Kürtler arasındaki etkilerine bu çekişmenin damga vurduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Seçim sonuçlarına bakıldığında birbirleriyle çekişen bu iki partinin kaybedenler safında, bu iki parti arasındaki mücadeleden yararlanan KİB ve KDP'nin de kazananlar safında olduğu doğru gibi görünmektedir.

Yandaki tablodan da görülebileceği gibi Irak

Kapak Konusu

Kerkük'teki seçim sonuçları burada herhangi bir grubun demografik çoğunluğu oluşturamadığı açısından net bir gösterge oluşturdu. Fotoğrafta Kerkük Kalesi'nden bir görüntü yer alıyor.

genelinde yapılmış olan son üç seçimde Kürt gruplar ortalama 2,5 milyon civarında oy almaktadır. Bir önceki seçime göre toplam Kürt oylarında 320.000 kadar bir azalma olmasına rağmen bunun muhtemelen en önemli nedeni seçime katılım oranlarının bir önceki seçime göre düşük olmasıdır. Ancak, yandaki rakamlardan da görülebileceği gibi geçen zaman içinde Kürtler arasında İslamcı partilerin oylarında istikrarlı bir artış vardır. Bunun yanı sıra, geçen seçime göre bir milyondan fazla oy kaybına uğrayan iktidardaki Kürt partilerinin oylarının önemli bir kısmı önceki seçime aynı listeden katılan partilere gitmiştir. Dolayısıyla bu durum şu anlama gelmektedir: Kürtlerin toplam oylarında bir artış yoktur. Azalma, seçime katılımın

Tablo 16: Son 3 Genel Seçimde

Kürt İttifaklarının/Partilerinin Oy Durumu

	Ocak 2005	Aralık 2005	Mart 2010
KİL	2.175.551	2.642.172	1.582.033
Goran	-	-	487.181
KİG(KİH)	60.592	-	153.640
KİB	-	157.688	247.366
Toplam	2.236.143	2.799.860	2.470.520

düşmesinin yanı sıra bu listeden ayrılan partilere oyların kaymasıyla açıklanabilir. Bu durum aslında seçim öncesinde büyük ölçüde öngörülebilirdi. Ancak, asıl önemli olan Goran'ın yükselişine KYB'nin ise kan kaybetmeye devam

Kapak Konusu

edip etmeyeceği ve bu mücadelenin KDP ile KYB arasındaki stratejik ittifaka ve İslamcı Kürt hareketlerinin geleceğine nasıl yansıtacağıydı.

25 Temmuz 2009'da Irak Bölgesel Kürt Yönetimi'nde yapılan seçimlerde beklentilerin üzerinde oy alarak KDP ve KYB'nin bölgedeki egemenliğine önemli bir darbe vuran Goran, bu seçimde de oylarını ve etkisini artıracaklarını sürmekteydi. Sadece asıl merkezi olan Süleymaniye'de değil, KYB'nin tarihsel etki alanı olan Diyala ve Kerkük'te de etkinliğini artırmayı hedefleyen Goran, Erbil'deki eski KYB yandaşlarını yanına çekeceğine inanıyordu. Ayrıca buna inanan sadece Gorancılar değildi. Seçim öncesinde Kuzey Irak'ta yürütmüş olduğumuz saha çalışmalarında KYB dışında tüm siyasi partilere yakın isimler Goran'ın KYB'den daha fazla oy alacağını ve milletvekili çıkartacağına inandığını ifade etmişti.

Ancak seçim sonuçları özellikle Kürtler arasındaki siyasi ilişkilere yeni boyutlar getirmiştir. Bu sonuçlar şöyle sıralanabilir:

1. Hâlâ Kürt gruplar arasındaki en güçlü ittifak KDP-KYB ittifakıdır. Bu iki parti arasındaki birliktelik en yakın rakibinin üç katı kadar oy üretmesine rağmen parçalanmalar nedeniyle

Tablo 17: Temmuz 2009'da IBKY'de Yapılan Bölgesel Seçimin Sonuçları

	KİL	Goran	Hizmet ve Reform
Erbil	402.201	112.205	68.052
Duhok	329.870	14.443	39.413
Süleymaniye	260.454	303.130	127.020
Diğer	83.845	15.246	6.357
Toplam	107.6370	445.024	240.842

Kaynak: Irak Yüksek Seçim Komisyonu'nun web sitesindeki resmi rakamlar veril alınarak derlenmiştir. (http://www.ihec.iq/English/previous_elections.aspx)

zayıflamış görünmektedir. Ancak bu partiler ayrı ayrı seçime gitselerdi dahi, kendilerinden sonra gelen partilerden çok daha fazla milletvekili ve oya ulaşacakları anlaşılmaktadır.

2. Kürt partiler arasında en güçlü parti olarak KDP ön plana çıkmaktadır. Toplamda 29 mil-

letvekiline sahip olan KDP'nin adaylarının aldıkları oylar en yakın rakibine 300 bin oy farkı atmaktadır. (Ayrıca ulusal bakiyeden gelecek adayın da KDP'li olması beklenmektedir.) Buna karşılık KİL'in diğer ortağı olan KYB'nin 13 milletvekilinde kaldığı görülmektedir. Bu durum Kürt gruplar arasında imzalanan strate-

Tablo 18: Mart 2010 Seçimlerinde

Kürt Listeleri/Partileri Arasındaki Oy Dağılımı

	KİL	Goran	KİB	KİH
Erbil	458.403	103.397	51.065	62.706
Duhok	332.951	23.775	59.969	3.141
Süleymaniye	350.283	272.232	103.188	79.149
Bağdat	19.732	2.471	1.113	-
Diyala	47.749	8.994	2.310	-
Musul	239.109	10.715	5.474	1.469
Selahattin	22.676	2.654	-	-
Kerkük	206.542	36.554	24.247	7.175
Diğer	5.149		-	
Toplam	1.582.033	487.181	247.366	153.640

jik ittifaktaki yarı yarıya paylaşma ilkesinin artık çok da geçerli olmadığını göstermektedir. Vilayet Meclisi Seçimlerindeki oy oranları ve Goran'ın performansı nedeniyle bazı KDP'ye yakın siyasetçi ve analizciler tarafından da dile getirilen stratejik anlaşmadaki eşit bölüşümün artık geçerli olmaması gerektiği düşüncesi daha çok dile getirilecektir. Nitekim, Kuzey Irak'ta yayınlanan Gulan adlı bir dergide bu görüşler seçimin hemen ardından dile getirilmiş ve Kürt gruplar arasında kısa süreli bir sorun yaratmıştır. Ancak, seçim sonuçları dikkatli bir biçimde okunduğunda aslında KDP'nin bu üstünlüğünün KYB'nin parçalanmasından ileri geldiği görülmektedir. Bilindiği gibi Goran, KYB'den koparak ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, birçok kişinin de kabul ettiği gibi seçmenlerinin büyük bir kısmı KYB'nin tabanıdır. Seçimde KYB ile Goran'ın aldığı oyların toplamının KDP'nin aldığı oylardan 208 bin fazla olduğu görülmektedir. Buna karşılık iki partinin sahip olduğu milletvekili toplamı 21'de kalmaktadır. Bu nedenle, daha önce belirttiğimiz gibi KYB ile Goran arasındaki çekişme büyük ölçüde KDP'ye yaramıştır. KDP böylece hem bölgedeki

Kapak Konusu

diğer partilerin toplamından daha fazla milletvekiline sahip olmuş hem de kuzeydeki bölgesel yönetim içinde hem rakibi hem de ortağı olan KYB'ye karşı siyasi ve psikolojik bir üstünlük ele geçirmiştir.

3. Partilerin aldıkları oylara bakıldığında karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır: Bundan önce yapılan en yakın seçim 2009'da olduğu için ilk karşılaştırma bu seçime göre yapılabilir. Bir kere, tüm partiler önceki seçime göre oylarını artırmıştır. Bunun en önemli nedeni 2009 seçimi sadece üç bölgede yapılmasına rağmen bu seçimdeki bölge sayısının çok fazla olmasıdır. Ancak, 2009'da seçim yapılan yerlerle karşılaştırıldığında durum daha fazla anlam kazanmaktadır. Seçim sonuçlarına göre beklentilerine göre en kötü performansı sergileyen parti Goran olmuştur. Sadece Duhok vilayetinde oylarını küçük bir miktar artırabilen Goran (yaklaşık 9 bin) Erbil ve Süleymaniye'de oy kaybı yaşamıştır. (Erbil'de 9 bin, Süleymaniye'de 30 bin) özellikle 2009 seçiminde Süleymaniye'de oyların yarısından fazlasını alarak karşısındaki KDP-KYB ittifakını yenen Goran'ın bu seçimde kendi kalesi olarak gördüğü şehirde yenildiği görülmüştür. Bu durumda Goran'ın kaybettiği 30 bin oy kadar, KİL'in arttırmış olduğu 90 bin oyun da büyük etkisi vardır. Goran, kuzeydeki üç vilayetteki oy kaybının yanı sıra Kerkük, Diyala ve Selahattin'de de beklenenin çok altında bir performans sergilemiştir. Goran'ın en güçlü olduğu ileri sürülen Germiyan bölgesinin yer aldığı Diyala ve Selahattin'de 12 bin civarında oy alması bu parti açısından önemli bir hayalkırıklığıdır. Özetle, seçim sonuçları Goran'ı bölgesel bir parti olmaktan çıkartmamış, Kürtler arasında yeni bir siyasi arayış olmak yerine belli bir bölgeye sıkışmış bir muhalefet örgütü olarak kalmasına neden olmuştur. Özellikle KYB ile kritik bölgelerde girdiği mücadelede başarısız olması Goran için son derece önemlidir. Ancak, KYB gibi uzun geçmişe dayalı örgütsel yapıya sahip bir parti karşısında üç senede Goran'ın aldığı aşama küçümsenmemelidir. Önümüzdeki dönemde KYB ile Goran arasındaki ilişkiler iki hareketin de kaderini belirleyecektir.

4. Goran'ın yaşadığı kayıplara karşılık KİL'in

oylarında önemli bir artış yaşanmıştır. Altı ay içinde Erbil ve Süleymaniye'deki oylarını toplamda 140 bin kadar artıran KİL, 25 Temmuz seçiminden önemli dersler çıkarmış gibi görünmektedir. Her şeyden önce yaşadığı meydan okumayla ciddi bir darbe alan KYB'nin seçime çok iyi hazırlandığı görülmektedir. Özellikle Süleymaniye'deki oy artışı bunu göstermektedir. Bunun yanı sıra Kürtler için en önemli meselelerden birisi haline gelen Kerkük'te KİL'in çıkarttığı milletvekillerinden beşini KYB'nin kazanması ekonomik, stratejik ve siyasi açıdan çok önemli olan bu şehirde KYB'nin KDP'ye üstünlük olanağı sağlamadığını göstermektedir. Öte yandan, Erbil ve Musul'daki seçimlerdeki tablo hayli ilginçtir. KİL'in aldığı oyların Erbil'de yüzde 30'nu, Musul'da ise yüzde 22'sini almasına rağmen KYB bu iki vilayette toplamda 2 milletvekili çıkartabilmiştir. Ancak aynı durum KYB'nin güçlü olduğu vilayetlerde KDP adaylarına aynı şekilde yansımamıştır. KİL içinde oyların yaklaşık yüzde 43'nü KYB almasına rağmen milletvekillerinin ancak yüzde 30'una sahip olabilmıştır. Dolayısıyla KYB'nin aldığı oylarla çıkarttığı milletvekili sayısı arasındaki oran yanıltıcı olmamalıdır. KYB bu seçimde Goran'a karşı Süleymaniye ve Kerkük gibi cephelerini kaybetmesi halinde çok büyük bir yıkımla karşı karşıya kalacağını bildiğinden seçime olanca gücüyle asılmıştır. Ancak, daha önce de belirttiğimiz gibi bu durum büyük ölçüde KDP'ye yaramış, bu parti hem diğer Kürt partilerine karşı güçlenmiş hem de KYB'ye karşı önemli bir üstünlük yakalamıştır. Bu durumun üç parti arasındaki ilişkileri uzun vadede etkileyeceği söylenebilir. KYB ve Goran bu durumdan en çok zarar gören partiler oldukları için gelecekte siyasi planlarını yeniden yapmaları beklenebilir. Aslında seçim sonuçları KYB içinde bir parçalanma olmaması halinde en kötü ihtimalle KYB'nin KDP'den daha fazla oy alabileceğini göstermektedir. 1996 yılından beri Erbil KDP'nin elinde bulunmasına rağmen, KDP ile KYB kökenliler arasındaki oy farkının ancak 50.000 olduğu görülmektedir. Bu durum KDP'nin hala Erbil'in mutlak hakimi olmadığını göstermektedir.

5. Seçimin bir diğer önemli yanı İraklı Kürtler arasında siyasal İslamcı muhalefetin yeniden

Kapak Konusu

güçlenmeye başlamasıdır. Toplam oy sayılarıyla Goran'a epey yaklaşan İslamcı partilerin özellikle kuzeydeki üç vilayette de altı ay öncesine göre iki kat oy aldıkları görülmektedir. 2009 yerel meclis seçimine yanlarına aldıkları birkaç küçük partiyle koalisyon yaparak Hizmet ve Reform Listesi adı altında giren KİB ve KİH, bu sefer seçime ayrı listelerle girmelerine rağmen toplamda ciddi miktarda oy artışı yaşamışlardır. Özellikle Duhok'ta KİL oylarını 3000 artırırken iki İslamcı partinin oy artışının 23.000 olması dikkat çekicidir. Benzer bir şekilde toplamda Erbil'de 45.000, Süleymaniye'de ise 55.000 oy artışı kaydetmişlerdir. Bu oy artışı 2005'te yapılan Vilayet Meclisi Seçimleri ile karşılaştırıldığında daha dikkat çekici hale gelmektedir. (Bu yıl yapılan diğer seçimlerde vilayet bazında incelemek yapmak mümkün olmadığı için Vilayet Meclisi Seçimleri baz alınmıştır.) Duhok ve Süleymaniye'de 2005'teki durumla karşılaştırıldığında değişim düşük olmasına rağmen Erbil'de 5 yıl içinde 72.000 oy artışı kaydetmişlerdir. Bu durum özellikle Süleymaniye'de son yılda artış olduğunu göstermektedir. Bunun en mantıklı açıklaması ise İslamcı muhalefetin bir kısmının Goran'a kaymış olmakla birlikte kısa bir süre için yuvasına geri dönmüş olmasıdır.

Özetle, Kürtler arasındaki seçim sonuçları şöyle değerlendirilebilir: Seçimin en önemli galibi olarak KDP görülebilir. Vilayet Meclisi Seçim-

lerinden sonra Irak genel seçiminde yakaladığı ivme ile diğer Kürt partiler arasında ön plana çıkan KDP'nin bu sayede birçok siyasi grubu yanına çekmesi beklenebilir. Buna ek olarak, KDP-KYB ittifakının bu seçimden kısa vadede etkilenmeyeceği ancak uzun vadede etkilenmesinin kaçınılmaz olduğu ortaya çıkmıştır. Muhtemelen bu ittifak bir dahaki Vilayet Meclisi ya da ilçe meclisi seçimlerine kadar sürecektir. Ancak ittifakın bu iki seçimden birisinden önce darbe alması, belki de iki partinin seçime ayrı ayrı gitmesine neden olabilecektir. Seçimin diğer bir önemli sonucu, KYB'nin en azından kötü gidişi durdurmayı başardığıdır. Örgütsel ve siyasi olarak büyük darbeler yiyen KYB'nin Süleymaniye'yi geri aldığı ve Kerkük'te büyük bir üstünlük kurduğu görülmektedir. Böylece KYB, KDP'ye karşı bir üstünlük sağlamış olmasa bile Goran'a karşı üstünlük sağladığı açığa çıkmaktadır. Bu seçimden önce kötü gidişi durdurmayı ve yeniden yükselişe geçmeyi en önemli amaç olarak gören KYB'li yetkililerin bu hedeflerine ulaşmayı başarmış olduklarını göstermektedir. Seçimin üçüncü önemli sonucu, Goran'ın bölgesel bir muhalefet olarak kalmasıdır. Seçim öncesi propagandasını büyük ölçüde diğer partilerin yolsuzluğu ve kötü yönetimi üzerine kuran Goran (Değişim Hareketi), Irak çapındaki meselelerde Kürtlerin genel çıkarları olarak görülen konulardaki söylemlerinin destek bulmadığını göstermektedir. Bu durum en azından önümüzdeki dönemde Goran'ın söylemlerini gözden geçirmesine neden

Tablo 19: Vilayetlere Göre Kürt Parti/Listelerinin Aldığı Oyların Sayısı

	KDP	KYB	Goran	KİB	KİH
Erbil	306.775	124.959	103.397	51.065	62.706
Duhok	283.069	35.591	23.775	59.969	3.141
Süleymaniye	82.121	237.379	298.621	103.188	79.149
Kerkük	48.187	147.197	36.554	24.247	7.175
Musul	172.596	48.737	10.715	5.474	1.469
Bağdat	11.133	9.067	2.471	1.113	0
Diyala	16.025	26.838	8.994	2.310	0
Selahattin	5.091	15.804	2.654	0	0
Vasit	291	450	0	0	0
Zikar	0	348	0	0	0
Toplam	925.288	646.370	487.181	247.366	153.640

Kapak Konusu

olabilir. Son olarak, bu seçimin ortaya çıkardığı bir diğer gerçek Iraklı Kürtler arasında güçlü bir İslamcı siyasi eğilimin bulunduğudır. Muhalefette güçlenen İslamcı partilerin bir süre için Goran'a kaymış olduğu düşünülse de güçlerini yeniden toparlamaları Kuzey Irak'ta bu aktörlerin de görmezden gelinmemesi gerekliliğini bir kez daha ortaya koymuştur.

Hükümet Senaryoları

Seçim sonuçlarına göre oluşacak hükümet senaryoları için değişik kombinasyonlardan bahsedilmekte ve farklı başbakan adaylarının isimleri öne sürülmektedir. Seçimden önce ülke genelinde başbakanlık için dört isim konuşulmaktaydı. Bunlar Irakiye'nin adayı İyad Allavi, KDK'nin adayı Nuri Maliki, IUİ'den ise İbrahim Caferi ve Adil Abdülmehdi'di. Ancak seçim sonuçları bu dört adayın seçilmesi için koşulları zorlaştırmış, özellikle Şiiler arasında yeni adayların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Birçok değerlendirmede hükümet kurma çalışmaları başbakanlık mücadelesine indirgenmektedir. Ancak seçim sonuçlarının yarattığı tablo aslında hükümet kurma çalışmalarının ve kurulacak hükümetin bileşiminin 3 ayrı senaryoda ele alınması gerektiğini göstermektedir: Bu senaryolar şöyle sıralanabilir: Mevcut durumun devamı senaryosu, iktidarın el değiştirmesi senaryosu ve felaket senaryosu.

Mevcut Durumun Devamı Senaryosu ve Bu Çerçeve de Kurulabilecek Hükümetler

Bu senaryo asıl olarak Irak'ta iktidar ilişkilerinin değişmediği durumu öngörmektedir. İşgalden sonra Irak siyasal hayatını domine eden İslamcı Şii Araplar ile Kürtler arasındaki ittifak yeniden hükümet kurabilecek durumdadır. Bir kere, iki büyük Şii Arap listesinin toplam milletvekili sayısı, hükümet yeter sayısından sadece dört sandalye eksiktir. Yani sadece iki listenin kendi aralarında anlaşmaları ve yanlarına bazı küçük oluşumları (IUC veya IB gibi) almaları durumunda dahi hükümeti kurmaları mümkündür. Ancak Irak'taki istikrarsız parlamenter yapı ve kilit konularda partiler arasındaki anlaşmazlıklar dikkate alındığında bu tür bir hükümet tercih edilmeyecektir. Bu nedenle, büyük Şii ittifaklarının yapabilecekleri olası ittifaka Kürtleri de dâhil etmesi kaçınılmaz hala gelmektedir. Bu durum-

da kendi aralarında anlaşmaları durumunda KDK, IUİ ve KİL'in gireceği bir hükümetin 202 milletvekiline ulaşması mümkündür. Her ne kadar Kürtlerin Bağdat'taki temsil rolünü üstlenen KİL'in milletvekili sayısı azalsa da KİL'in dahil olacağı bir hükümeti KİB, KİH ve hatta Goran hareketinin içeriden ya da dışarıdan destekleyebileceği söylenebilir. Seçim öncesi bir araya gelemeyen Kürt gruplarının seçim sonrasında bu konuda yoğun çabalar yürüttüğü görülmektedir. Bu çerçevede hükümetin kurulmasında kilit rolü elden bırakmak istemeyen Kürtlerin bir yandan seçimi önde bitiren listelerle görüşme yaparken diğer yandan da birlik görüntüsü çizmek için kendi aralarında bir araya geldiği vakıdır.²³ Böylece hükümetin doğrudan ya da dolaylı destekçilerinin sayısı 215 civarında olacaktır. Bu, hükümetin kısa vadede kurulabilmesi için yeterli görünmektedir. Ancak nitelikli çoğunluk kararı gerektiren durumlarda (325 milletvekili olan parlamentoda bu rakam 217 olmaktadır) zaman zaman sıkıntı yaratabilecek bu rakamın IUC veya IB'nin de hükümete dahil olmasıyla çözülmesi ihtimali bulunmaktadır. Matematiksel olarak tüm bunlar mümkün olmasına rağmen iki büyük Şii listesi de Sünni Arapların en azından bir kısmını dışlamak istemeyecektir. Bazıları IUC'nin Sünni Arapları temsilen hükümette bulunmasını yeterli bulurken, bunun gerçekçi bir temsil olmadığı ortadadır. Bu nedenle, iki büyük Şii Arap listesi Irakiye'nin içinden anlaşabilecekleri ve görel olarak ılımlı isim ve grupları yanlarına çekerek hükümete dâhil etmeye çalışabilirler.

Böylece eski durumu devam ettiren bir hükümet kurulacak olursa bu halde hükümetin oluşumunun şu parti/listelerden ibaret olması mümkündür: KDK, IUİ, KİL, IUC, IB ve Irakiye'den kopan bazı gruplar. Bu tür bir senaryonun hâkim gruplar açısından en avantajlı yanları şunlar olacaktır: Şiiler Irak'ta siyasi ağırlığını sürdürecektir, Şii Araplar arasındaki güç dengesi devam edecektir, Kürtler küstürülmemiş ve Sünni Arap aşiretleri-milliyetçiler koalisyonuna karşı denge rolü üstlenmeye devam etmiş olacaktır; seçimdeki başarısızlık hükümet kurma sürecindeki manevralarla kapatılacaktır. Bu senaryoda başbakanın belirlenmesinde en kilit rolü Sadr Hareketi ve Dava Partisi oynayacaktır. Dava Partisi tüm engellemelere ve sorunlara rağmen Maliki'nin

Kapak Konusu

Sadr Hareketi artık diğerleri arasında küçük ortak olarak değil, Şii Araplar arasında ikinci güç olarak daha akılcı ve temkinli bir politika izleyecek hale gelecektir. Bu durum Sadrcılara iktidarı Şiilerin elinde tutma sorumluluğunu da yüklemektedir.

parti içindeki gücü nedeniyle Maliki'ye desteğini sürdürmektedir. Sadr Hareketi'nin ise birinci tercihinin Maliki olmadığı açıktır. Ancak, tutuklu Sadrcıların serbest bırakılması ve önemli bakanlıkların kendilerine verilmesi gibi hallerde onlar da son çare olarak Maliki'ye destek verebilirler. Çünkü seçim sonuçlarının da gösterdiği gibi Sadr Hareketi artık ne zaman ne yapacağı bilinmeyen bir sokak hareketi olmaktan çıkmıştır. Artık diğerleri arasında küçük ortak olarak değil, Şii Araplar arasında ikinci güç olarak daha akılcı ve temkinli bir politika izleyecek hale gelecektir. Bu durum Sadrcılara iktidarı Şiilerin elinde tutma sorumluluğunu da yüklemektedir. Bu nedenle Sadrcılar iktidarın el değiştirdiği bir duruma sürüklenmektense çeşitli denge mekanizmalarıyla kontrol edebilecekleri bir Şii hükümetinin içinde olmayı muhalefette kalarak güçlenmeye tercih edebilirler.

Bu senaryonun en zorlu yanı ise eski düzenin korunması halinde sistem dışı kalacaklarını hisseden Sünni Arap aşiretleri-milliyetçiler koalisyonunun siyasi tavırları ile bunlara yakınlık duyan silahlı grupların bu sürece yanıtları olacaktır. Seçimin hemen ardından Irak'ta yükselmeye başlayan şiddet dalgası aslında Sünni Arap aşiretleri-milliyetçiler koalisyonunun sistemden dışlanması halinde neler olabileceğine dair işaretler vermektedir. Birçoğu El Kaide'ye ithaf edi-

len saldırıların kimler tarafından gerçekleştirildiği belirsiz olmakla birlikte hedefler dikkatle incelendiğinde bazı saptamalar yapmak mümkün hale gelmektedir. Seçim sonuçlarının ilan edildiği gün Halis'te gerçekleşen saldırı bu yöndeki ilk işaretlerden birisidir. Giriş-çıkışı son derece sıkı denetlenen bir kasaba olan Halis, Sünni denizi içinde Şii adası gibidir. Öte yandan seçimin sonuçlarının ilan edilmesinden kısa bir süre sonra Anbar ve Bağdat'ta gerçekleşen saldırılar ya hükümetle yakın işbirliği yapan Sünni aşiretlere (ve onların uzantısı olan silahlı gruplara) ya da hükümetin kurulmasında etkin rol oynadığı düşünülen ülkelerin büyükelçiliklerine yöneltilmiştir. Bu örneklerin de gösterdiği gibi ABD tarafından çeşitli ikna yolları kullanılarak sisteme entegre edilmeye çalışılan aşiretler ve milliyetçi grupların seçimi birinci olarak bitirmelerine rağmen sistemden dışlanmaları bunlar için büyük bir hayal kırıklığı yaratabilir. Bu hayal kırıklığı Aralık 2005 seçiminin hemen ardından gelen siyasi atmosfere çok benzer bir durum ortaya çıkarabilir. Bu durumun oluşması halinde ülkede 2005 seçiminin yarattığı bir çatışma ortamının yeniden doğması olasılığı küçümsenmemelidir.

İktidarın El Değiştirmesi Senaryosu

Seçimi birinci sırada tamamlayan Iraklı'nın hükümet kurmasının diğer gruplar tarafından iktidarın el değiştirmesi olarak algılandığını

Tablo 20: Mevcut Durumun Devamı Senaryosunda Olası Hükümetler ve Başbakan Adayları

Hükümeti Kuracak Gruplar	Partiler	Başbakan	Milletvekili Sayısı
Şii Listeleri+ KİL	Dava, Sadr Har., İLYK, Fazilet, KDP, KYB,	Maliki/Caferi Sadr	202
Şii Listeleri+KİL+Küçük Arap Partileri	Dava, Sadr Har., İLYK, Fazilet, KDP, KYB, IUC, IB	Maliki/Caferi Sadr	212
Şii Listeleri+KİL+Küçük Arap Partileri+ Küçük Kürt Partileri	Dava, Sadr Har., İLYK, Fazilet, KDP, KYB, IUC, IB, KİB, KİH.	Maliki/Caferi Sadr	226

Kapak Konusu

daha önce belirtmiştik. Gerek Kürt gruplar olsun gerek büyük Şii Arap ittifakları olsun temel bileşenleri işgalden sonra sistemin dışında bırakmak istediği gruplar olan Irakîye'nin liderliğinde bir koalisyonun liderliğinde hükümete girmekte zorlanacaklardır. Bu noktada şu ayırımın altının çizilmesi gerekmektedir. Esas itibarıyla KİL, İYYK ve Fazilet Partisi'nin Allavi'nin kişiliğine itirazı olduğu söylenemez. Tersine uygun koalisyonların kurulması durumunda Maliki ya da benzer bir güç tabanına sahip bir Şii lider yerine geçmişten beri iyi ilişkiler içinde oldukları ve kişiliğiyle sorun yaşamadıkları Allavi'yi tercih edebilirler. Ancak, gerek Dava Partisi gerek Sadr Hareketi'nin ülke genelindeki liderlik ve iktidar değişimi gibi iki temel faktör nedeniyle Allavi'nin başbakanlığına soğuk bakması beklenebilir. Fakat asıl itibarıyla Irakîye'nin kuracağı hükümetlerde sorun Allavi'nin kişiliği, siyasi görüşü ya da başbakanlığı olmayacaktır. Asıl sorunun birinci parçası Irakîye'yi oluşturan grupların orta ve kuzey Irak'ta Kürtlerle, Bağdat, Diyala ve Babil gibi vilayetlerle de büyük Şii ittifaklarıyla yaşadığı doğrudan çatışma gibi görünmektedir. Bu çatışmalar, geçmişte kalmış ve tekrarlanmayacak silahlı mücadeleler değildir. Bugün, Musul, Bağdat ve Diyala'da sorunlar ve çatışma durumları hala çok sıcaktır. Dahası, sadece Kürtler değil büyük Şii Arap listelerine destek veren siyasi grupların büyük bir kısmı da Irakîye'nin iktidara gelmesini eski rejimin unsurlarının yeniden güçlenmesi olarak algıladıkları için iktidarı kendi elleriyle teslim etmeyeceklerdir. Bununla birlikte, Irak'taki kaygan siyasi zemin her türlü hükümet senaryosunu değerlendirmeyi gerekli kılmaktadır. İktidarın el değiştirdiği ve Irakîye'nin yönlendirdiği bir koalisyon hükümetinin doğması için şu şartlardan bazılarının doğması gerekmektedir:

-İki büyük Şii Arap listesi arasındaki güç mücadelesi, onların diğer gruplarla güç mücadelesinin önünde geçmelidir. Yani Maliki'nin gücünü kontrol edemeyeceğini düşünen IUİ, Irakîye ile işbirliği yaparak onu muhalefete itme ve böylece devlet imkânlarından uzaklaştırma yolunu tercih etmelidir. Dava Partisi, diğer Şii partilerle ittifak kurmasının imkânsız olduğuna veya bu it-

tifakı kurarsa çok büyük bir zarara uğrayacağına inanmalıdır.

-Kürtler, Maliki ve Şiilerden umudunu keserek Irakîye ile başa çıkmanın yolunun onun içindeki bazı unsurları törpülemekten geçtiğine inanmalı ve işbirliği yoluyla sorunları çözmeyi seçmelidir.

Yukarıdaki şartlara bağlı olarak Irakîye'nin liderliğinde değişik tip ve büyüklükte hükümetler kurulabilir. Bunlardan birincisi, Irakîye'nin IUİ'yi yanına alarak, KİL veya Kürtlerden destek bulmasıyla kurabileceği bir hükümettir. Buna IB ve IUC de eklenebilir. Ancak bu iki partinin sistem içindeki etkisi sınırlı olacaktır. Bu durumda İyad Allavi'nin liderliğinde, ancak Irakîye'deki bazı keskin kanatların ittifaktan ayrıldığı bir hükümet kurulabilir. Irakîye'den ayrılanlarla birlikte bu hükümetin 210-220 civarında milletvekiline sahip olması beklenebilir. Ancak bu hükümetin en önemli özelliklerinden birisi istikrarsız olmasıdır. Özellikle, Irakîye'nin içinde yaşanacak kopuşların büyüklüğüne göre başlangıçta koalisyonun en büyük ortağı olarak işe başlayan Irakîye'nin bir süre sonra milletvekili sayısı olarak IUİ'nin gerisine düşmesi olasılığı bulunmaktadır. Bu durumda, hükümet başlangıçta iktidarın el değiştirmesi olarak görülürken bir süre sonra bu durum sadece başbakanın değişmesine ve Kürt-Şii ittifakının ülkeyi daha az bir oyla bile yönetmesine doğru evrilebilir. Ancak Parlamento'da güçlü bir muhalefetle karşılaşacak olan bu tür bir hükümetin uzun süreli olması şansı zayıftır.

İkinci şartın yerine gelmesi durumunda ise diğer Şii Arap ittifakı ve Kürtlere büyük tavizler vererek konumunu kaybetmek istemeyen Dava Partisi'nin Irak siyasetinde kendisini koyduğu yeri değiştirmek de dahil olmak üzere bir dizi önemli değişimle sonuçlanabilecek siyasi adımlar atmasıyla mümkün olabilir. Bu senaryoda Irakîye ile KDK'nın bir araya gelip hükümet kurması ana eksenini oluşturmaktadır. İki partinin toplam sandalyesi (180) hükümet kurmaya yetmektedir. Ancak, tabanını genişletmek isteyen bu hükümetin IB, IUC veya diğer küçük Kürt partileri ile IUİ'den kopan bazı isimleri yanlarına çekmesi muhtemeldir. Bununla birlikte, matematiksel olarak en kolay senaryo bu olmasına

Kapak Konusu

rağmen konuyla ilgili kaynaklarda bu senaryo dikkate dahi alınmamaktadır. Bunun muhtemelen en önemli nedeni Maliki ile Allavi arasındaki liderlik mücadelesinin çok keskin olduğu ya da seçimden diğer Şii partilere göre güçlenerek çıkan Maliki'nin Allavi ile ittifak yapması halinde önümüzdeki dönemde bu gücünü kaybedeceği- dir. Ancak, konuya daha derinlemesine bakıldığında bu ilişkiyi etkileyen başka faktörlerin de bulunduğu görülmektedir. Bir kere her iki liste de laikliği, merkezîyetçiliği ve milliyetçiliği ön plana çıkarmaktadır. Petrol yasası, Kerkük, federalizm gibi konularda birbirine yakın görüşlere sahiptir. Ancak, özellikle seçim öncesindeki son birkaç hafta içinde hükümetin eski Baasçıların seçime girmesini engellemesi ve her iki tarafta da birbirlerine duyulan yoğun güvensizlik bu senaryonun gerçekleşmesini güçleştirmektedir. Muhtemelen bu senaryonun gerçekleşme olasılığını etkileyecek olan faktör, Maliki'nin diğer Şii partilerden umudu tamamen kesmesi, Şii siyasetindeki konumunu yeniden tanımlamaya yönelik olarak keskin bir tavır alması, Irakîye'nin içindeki milliyetçi ve Baasçı kadroların geçmiş düşmanlıkları bir yana koymaya ikna olması ve seçim başarılarını mutlaka kapitalize etmek arzuları olabilir. Bu ittifakın doğması ve hükümeti kurması halinde başbakanlık için Allavi ile Maliki arasında dönüşümlü mekanizmalar geliştirilebilir. Ancak tekrar altı çizilmesi gerekirse, bu senaryoyu asıl yaratacak unsur iki büyük Şii Arap listesi içindeki güç mücadelesinin diğer tüm faktörlerin önüne geçmesidir.

Bu tür bir hükümetin kurulması halinde ülkenin kuzey ve güney kesimlerinde yeni sorunların baş göstermesi beklenmelidir. Merkezîyetçi ve milliyetçi eğilimin ağır basacağı bu tür bir hükümet

özellikle kuzeydeki tartışmalı bölgeler ve Kerkük konularında merkezi hükümet ile kuzeydeki bölgesel hükümet arasında ciddi sorunlar doğmasına neden olabilir. Öte yandan, Şii Arapların çoğunlukta yaşadığı vilayetlerde siyasetin doğası büyük ölçüde değişeceğinden ya Dava Partisi'nin kontrolü artacak ya da bu bölgedeki yerel teşkilatlanmalar daha ademi merkezîyetçi bir yapıya yönelmek isteyebilecektir. Ayrıca, Irak siyasetindeki yerini kaybetmeleri korkusu güneydeki bazı partilerin de siyasi faaliyetlerini silahlı eylemlerle desteklemesi sonucunu doğurabilir.

Üçüncü ve en zayıf olasılık ise Şiiler arasındaki güç mücadelesinden sonuç çıkmayacağı ve kendisini yükselen Irakîye gücüne karşı siyaseten korumakta zorlanacağını düşünen Kürtlerin Irakîye ile bazı noktalarda anlaşmaya vararak işbirliğine gitmesidir. Ancak, bu tür bir senaryoda sadece iki listenin sandalyeleri (134) yeterli olmayacaktır. Bu nedenle, ayrıca IB, IUC ve diğer Kürt partilerle birlikte (toplam 158'e ulaşır) Şii partilerin içinden bakanlık veya benzer avantajlarla çekilebilecek olan kişilerin bu gruba dahil edilmesiyle bir hükümet kurulabilir. Fakat bu ihtimal çok istikrarsız ve kırılabilir bir yapı üreteceğinden hükümet senaryoları içinde ancak marjinal olarak kalmaktadır.

Üçüncü Senaryo: Kaos Ortamı

Irak'ta hükümetin bir türlü kurulamaması, siyasi mekanizmaların işlememesi ve kurulan hükümetin halkın önemli bir kısmında meşruiyeti olmaması halinde ülkenin tekrar 2006-2007 yılları arasındaki şiddet sarmalına ve kaos ortamına sürüklenmesi olasılığı bulunmaktadır. Bu senaryo özellikle hükümet pazarlıklarının uzaması, anayasal süreler içinde hükümetin bir

Tablo 21: İktidarın El Değiştirmesi Senaryosunda Olası Hükümetler ve Başbakan Adayları

Hükümeti Kuracak Gruplar	Partiler	Başbakan	Milletvekili Sayısı
Irakîye, IUİ, KİL (IB,IUC)	Irakîye, Sadr Har., İLYK, Fazilet, KDP, KYB, IUC, IB, KİB, KİH	Iyad Allavi	225-230
Irakîye, KDK, Küçük Listeler, IUİ'den kopanlar	Irakîye, Dava, KİB, KİH, Goran, IB, IUC,	Allavi/Maliki	205-215
Irakîye, Kürtler, Küçük Listeler	Irakîye, KDP, KYB, KİH, Goran, IB, IUC, diğer.	Allavi	165-170

Kapak Konusu

türlü kurulamaması, bunun üzerine anayasanın çığnenmesi ve bazı grupların yeni oluşan durumu kabul etmemesi halinde gündeme gelebilir. Mevcut durum itibarıyla sistemden dışlanmaya ve olan bitene en şiddetli itiraz etmeye yakın grup seçimin galibi olan Sünni Arap aşiretleri-milliyetçiler koalisyonu gibi görünmektedir. Seçimden önce başlayan ve Baas partisiyle ilişkisi olduğu iddiasıyla siyasetten men etme durumlarına seçimden sonra da devam edildiği görülmektedir. Hangi partilerden olduğu açıklanmasa da seçim sonuçları ilan edildikten sonra altı kişinin daha seçilemeyeceği açıklanmıştır.²⁴

Bunların dördünün Irakiye Listesi'nden olduğu ileri sürülmektedir. Bu nedenle, Irakiye'nin tümünden reddedildiği ve seçim başarısını kapitalize edemediği durumlarda kaos ortamının doğması ihtimali kuvvetlidir. Elbette, Irakiye'nin hükümette olmaması otomatik olarak şiddete sarılacağı anlamına gelmez. Belki de Irakiye güçlü ve sorumlu bir muhalefet anlayışı ile hükümetteki partileri köşeye sıkıştırmaya ve uzun vadede çok daha güçlü bir şekilde iktidara gelmeye yönelebilir. Ancak, Irak'taki demokrasi tecrübesi dikkate alındığında bu olasılığın zayıf olduğu da göz ardı edilmemelidir. ■

- 1 Bu noktada milliyetçiler de kendi içinde farklı gruplara ayrılabilir. Bunlar arasında Pan Arabistler olduğu gibi, Iraklılık kimliğini vurgulayanlar, eski rejim yandaşı olan Baasçılar, eski rejime muhalif Baasçılar ve Sünni aşiret kimliklerini Şiiilik ve Kürtlük karşılığında tanımlayarak kendilerini milliyetçi olarak nitelendiren gruplar en çok ön plana çıkanlardır. Ancak şimdilik bu ayırımın üzerinde fazla durulmayacaktır.
- 2 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Iraq after the Surge I: The New Sunni Landscape, *International Crisis Group Report*, No. 74, 30 Nisan 2008.
- 3 Leila Fadel, Ayad Allawi: Once Seen as US Puppet returns to the center of Iraq politics, *Washington Post*, 26 Mart 2010.
- 4 "Supreme Court's Opinion of Article 76 of Iraqi Constitution", *Daily Star*, 1 Nisan 2010.
- 5 Marisa Cochrane, The Fragmentation of the Sadrist Movement, *Institute for the Study of War*, Iraq Report 12, <http://www.understandingwar.org/files/Iraq%20Report%2012.pdf>
- 6 Abbas Sarhan, "Shia Parties Vote on Election Candidates", *Niqash*, 9 Kasım 2009, <http://www.niqash.org/content.php?contentTypeID=75&id=2567&lang=0>
- 7 Al-Sadr Asks Backers For Input On Future Iraq PM", *CBSNEWS*, 1 Nisan 2010, <http://www.cbsnews.com/stories/2010/03/31/ap/middleeast/main6350404.shtml>
- 8 Juan Cole, "Sadr Emerging as Kingmaker in Iraqi Election", 25 Mart 2010, <http://www.juancole.com/2010/03/sadr-emerging-as-kingmaker-in-iraqi.html>
- 9 "Maliki'nin Partisi Parçalanıyor mu?", *Peyamner*, 4 Nisan 2010, <http://www.peyamner.com/details.aspx?l=6&id=175809>
- 10 "Kurdish Involvement in Polls: One List vs. Numerous lists", *Kurdistan News Agency*, 7 Ekim 2009, <http://www.aknews.com/en/aknews/4/76735/>
- 11 Ako Muhammed Kurds consider boycott of Iraqi election, *The Kurdish Globe*, 21 Kasım 2009, <http://www.kurdishglobe.net/displayArticle.jsp?id=C1AACCEB8F0269C33BDC5A309B35FCDD>
- 12 "Seçimlere 4 Liste İle Girmek Kürtlere Yaklaşık 160 Bin Oya Mal Oldu", *Dengê Azad*, 28 Mart 2010 <http://www.dengeazad.com/en/NewsDetailN.aspx?id=3401&LinkID=114>
- 13 "Hasro Goran: KİL Musul'da 10 Sandelye Çıkardı", *Peyamner Haber Ajansı*, 29 Mart 2010.
- 14 "Allawi and al-Maliki Seek Alliance with Kurds", *The Kurdish Globe*, 27 Mart 2010, <http://www.kurdishglobe.net/displayArticle.jsp?id=9AF8A0D98309D3C52AA1CB262A9C515B>
- 15 "Hedba ve Kardeşlik Listeleri Bugün İstanbul'da Toplanacak", *Peyamner Haber Ajansı*, 30 Mart 2010, <http://www.peyamner.com/default.aspx?l=6&id=174933>.
- 16 "El Irakiye ile İttifak Çok Güç", *Peyamner Haber Ajansı*, 28 Mart 2010, <http://www.peyamner.com/default.aspx?l=6&id=174659>
- 17 "Allegations of Iraqi Vote Fraud Surface in Tense Kirkuk", 15 Mart 2010, <http://ekurd.net/mismas/articles/misc2010/3/kirkuk599.htm>.
- 18 "Allawi and al-Maliki seek alliance with Kurds", *The Kurdish Globe*, 27 Mart 2010.
- 19 "Kurdistan Alliance Gives Criteria for Forming a Coalition", 29 Mart 2010, <http://ekurd.net/mismas/articles/misc2010/3/state3698.htm>
- 20 Rania El Gamal, "Iraq's Divided Vote May Deepen Kirkuk Dispute", *Reuters*, 23 Mart 2010, <http://www.reuters.com/article/idUSTRE62M19H20100323>
- 21 Leila Fadel, "Iraq's Kurds Could Lose Some of Their Influence to anti-American Sadr Movement", *Washington Post*, 24 Mart 2010.
- 22 "Suleimaniya Witnesses Clash as Election Campaign Starts in Kurdistan", *Kurdish Globe*, 20 Şubat 2010.
- 23 "Winning Blocs from Kurdistan to Form One Parliamentary Bloc in Baghdad", 4 Nisan 2010, <http://krp.org/eng/articles/display.aspx?gid=1&id=22729>
- 24 "Six Iraq Election Winners Face Ban on Baath Links", *Daily Star*, 30 Mart 2010.

DİPNOTLAR